

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 87/2020

Poron paikka Kuusamossa: poronhoidon, asutuksen, lomarakentamisen ja maatalouden välisistä ristiriidoista ratkaisuihin

Juha Hiedanpää, Sirpa Rasmus, Panu Kontio, Mia Landauer, Mikko Jokinen, Kari Oinonen, Arto Naskali, Juho Haveri-Heikkilä & Jouko Kumpula

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 87/2020

Poron paikka Kuusamossa: poronhoidon, asutuksen, lomarakentamisen ja maatalouden välisistä ristiriidoista ratkaisuihin

Paloma-hankkeen loppuraportti

Juha Hiedanpää, Sirpa Rasmus, Panu Kontio, Mia Landauer, Mikko Jokinen, Kari Oinonen,
Arto Naskali, Juho Haveri-Heikkilä & Jouko Kumpula

Luonnonvarakeskus, Helsinki 2020

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Viittausohje:

Hiedanpää, J., Rasmus, S., Kontio, P., Landauer, M., Jokinen, M., Oinonen, K., Naskali, A., Haveri-Heikkilä, J., & Kumpula, J. 2020. Poron paikka Kuusamossa: poronhoidon, asutuksen, lomarakentamisen ja maatalouden välisistä ristiriidoista ratkaisuihin. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 87/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 47 s.

Juha Hiedanpää, ORCID ID, <https://orcid.org/0000-0002-4926-5742>

ISBN 978-952-380-090-8 (Painettu)

ISBN 978-952-380-091-5 (Verkkajulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkajulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-091-5>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Juha Hiedanpää, Sirpa Rasmus, Panu Kontio, Mia Landauer, Mikko Jokinen, Kari Oinonen, Arto Naskali, Juho Haveri-Heikkilä & Jouko Kumpula

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2020

Julkaisuvuosi: 2020

Kannen kuva: Mikko Jokinen

Painopaikka ja julkaisumyynti: PunaMusta Oy, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Juha Hiedanpää¹, Sirpa Rasmus², Panu Kontio³, Mia Landauer², Mikko Jokinen¹, Kari Oinonen³, Arto Naskali¹, Juho Haveri-Heikkilä⁴ ja Jouko Kumpula¹

¹Luonnonvarakeskus (Luke), ²Arktinen keskus, Lapin yliopisto, ³Suomen ympäristökeskus ja ⁴Lapin ammattikorkeakoulu

Poronhoito on joutunut yhä enemmän sopeutumaan muiden elinkeinojenmaankäyttömuotojen, asutuksen ja lomarakentamisen laajenemisen aiheuttamiin vaikutuksiin laidunympäristössä. Muun muassa Kuusamon alueella välit poronhoidon ja maatalouden harjoittajien välillä ovat jännitteiset, ja ristiriitatilanteiden kärjistymisen seurauksena on jopa esitetty vaatimuksia porojen vapaan laidunnusoi-keuden lakkauttamisesta ja poronhoitoalueen rajan siirrosta pohjoiseen. Lapin ELY -keskuksen rahoit- tamassa PALOMA-hankkeessa (2019–2020) selvitetään poronhoidon, maatalouden, asutuksen ja lo- marakentamisen välisten ongelma- ja ristiriitatilanteiden syitä ja vaikutuksia Kuusamossa sekä tuotet- tiin ehdotuksia ongelmatilanteiden pitkäjänteiseen hallintaan ja ennaltaehkäisyyn.

Hanke teki toimintatutkimusta, jossa lähestymistapana oli ristiriitatilanteiden tunnistaminen ja ratkai- sujen puntaroiva etsiminen.

Tilanteen taustoittamiseksi tarkasteltiin laidunympäristön muutosta ja käytettävyyttä paikkatiedon avulla, tehtiin yksilöhaastatteluja ja järjestettiin fokusryhmäkeskusteluja. Maanviljelijöiden sekä va- paa-ajan ja vakinaisten asukkaiden suhtautuminen poroihin vaihtelee voimakkaasti. Osa reagoi piha- poroihin voimakkaan kielteisesti, osa suhtautuu neutraalisti ja joillekin mökkiläisille poro on ilmeisesti eksoottinen lisä. Jännitteet johtuvat osaltaan selvistä vahingoista, joita porot aiheuttavat. Jos aitoja, toimivia veräjiä ja karkotteita ei ole, porot päätyvät viljelyksille ja satovahinkoja syntyy. Pihaporot koe- taan paikoin ongelmaksi, kun ne syövät ja kaivavat puutarhojen istuksia ja ulostavat pihamaille ja te- rasseille. Vapaa-ajan asuntojen ja omakotitalojen pihoja ja puutarhoja ei pääsääntöisesti ole aidattu eikä laki velvoita paliskuntaa aitaamaan mökkejä. Toisaalta Kuusamon kiista koskettaa vain vähemmis- töä osapuolten edustajista, ja suurin osa henkilöistä tulee keskenään toimeen. Kuusamon porokiistaan vaikuttaa myös tekijöitä, jotka eivät ole riippuvaisia osapuolten toiminnasta tai välisistä suhteista. Maankäyttö on muuttunut ja laajentunut voimakkaasti ja petopaine alueella on korkea. Sää ja hyön- teiskiusa vaikuttavat porojen käyttäytymiseen ja koettuun porohaittaan.

PALOMA keräsi tietoa porokohtaamisista ja niiden ajallisesta ja paikallisesta sijoittumisesta Kuusa- moon kesän 2019 aikana Porovahtipalvelun kautta. Palveluun kuuluivat Porovahtipuhelin ja -nettilo- make. Kokeilun tavoitteena oli kokemustiedon kerääminen ja ongelmatilanteiden ratkaisemisen tuke- minen. Ongelmatilanteet dokumentoitiin ja välitettiin paliskuntiin. Paliskunnat puolestaan raportoivat tarvittavista ja tehdyistä toimenpiteistä. Porovahtipalvelu oli auki 22.5.–30.9.2019. Tänä aikana palve- luun tuli 491 ilmoitusta. Heinäkuu oli ilmoitusten osalta vilkkain kuukausi. Liki puolet ilmoituksista koski poroja asuintalojen pihalla. Loput ilmoitukset jakaantuivat melko tasan maanviljelysalueille ja loma- asutusalueille. Koetut porohäiriöt keskittyvät ilmoitusten perusteella muutamalle alueelle. Yleisin syy ottaa yhteyttä oli se, että porot olivat sotkeneet paikkoja jätöksillään. Vahingot pihastutuksille tai kas- vimaille sekä viljelyksille aiheutuneet vahingot olivat seuraavaksi yleisimmät syyt yhteydenottoon. Po- rovahti koettiin neutraaliksi välikädeksi, joka auttoi tiedon keräämisessä ja välittämisessä. Sekä ilmoit- tajat että paliskunnat toivoivat palvelun jatkuvan Kuusamossa.

Pysyvämpien ratkaisumallien luomiseksi perustettiin paikallinen yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmä tar- josi mahdollisuuden osapuolten tapaamisille, rakentavalle keskustelulle ja tiedottamiselle. Yhteistyö- ryhmän ensisijaiseksi tavoitteeksi tuli ongelmien tunnistaminen ja ratkaisuvaihtoehtojen luotaaminen

ja ristiriitatilanteiden ehkäiseminen. Ryhmän koostumuksesta, toimintaperiaatteista ja -säännöistä sovittiin yhdessä. Ryhmä kokoontui kuusi kertaa. Yhteistyöryhmä keskusteli toiminnan periaatteista ja säännöistä ja muodosti toiminta- ja viestintäsuunnitelman. Ryhmän kanta on, että toimintaa tulisi jatkaa, mutta toiminnan järkevyyden ja vaikuttavuuden kannalta olisi tärkeää saada kaikki keskeiset osapuolet, esimerkiksi maataloustuottajat sitoutumaan keskusteluun ja toimivien ongelmanratkaisujen etsimiseen. Kuusamon kaupunki otti tehtäväkseen kutsua kokoon laajapohjaisen eri elinkeinoista koostuvan ryhmän jatkamaan yhteistyöryhmän aloittamaa keskustelua toimintojen yhteensovittamisesta.

PALOMAn tuloksilla on käytännön merkitystä poronhoitotyössä, maankäytön suunnittelussa ja poroelinkeinon hallinnossa. Hankkeen jälkeen Kuusamossa on käytettävissä toimiva Porovahtipalvelun malli ja runsas aineisto yleisistä ja erityisestä ongelmatilanteista sekä käytännöllisiä ideoita niiden ratkomiseksi. Hanke toi paliskunnille kattavasti tietoa siitä, missä päin Kuusamo porot koetaan ongelmallisiksi ja miksi. Asukkaille tutkimus tuotti tietoa siitä, miten paliskunnat reagoivat ilmoituksiin ja miksi. Myös esimerkiksi kaupunki sai lisätietoa ja kontakteja kehittämään kaupunkisuunnittelua ja kaa-voitusta. Hanke auttoi keskusteluyhteyden parantamisessa. Ilmiselvästi jännitteet joidenkin viljelijöiden ja joidenkin poronhoitajien välillä ovat kireät, mutta tämä ei koske kaikkia. Porovahtipalvelun ja yhteistyöryhmän jatko ovat hankkeen päättyessä avoimia. Tarve on tunnustettu PALOMAn ohjausryhmässä, perustetussa yhteistyöryhmässä ja Porovahtipalvelusta saadusta kansalaispalautteesta.

PALOMA tarjoaa lukuisia toimintasuosituksia. Nämä liittyvät Porovahtipalvelun hyväksi koettuihin käytäntöihin, toimivan yhteistyön ja neuvottelun avainkysymyksiin, paikkatiedon hyödyntämiseen toimintojen yhteensovittamisessa, kansalaishavainnointiin ja ratkaisujen pitkäjänteiseen yhteisluomiseen sekä yleisemmin vuorovaikutukseen ja viestintään, hallintoon ja tutkimukseen.

Asiasanat: asuminen, elinkeinot, konfliktinhallinta, Kuusamo, maankäyttö, maatalous, porotalous, ristiriidat, vapaa-ajan asutus.

Abstract

Juha Hiedanpää¹, Sirpa Rasmus², Panu Kontio³, Mia Landauer², Mikko Jokinen¹, Kari Oinonen³, Arto Naskali¹, Juho Haveri-Heikkilä⁴ & Jouko Kumpula¹

¹Natural Resources Institute Finland (Luke), ²Arctic Centre, University of Lapland, ³Finnish Environment Institute and ⁴Lapland University of Applied Sciences

Reindeer herding has been increasingly forced to adapt to the effects of other forms of land use, human settlements, and holiday housing that expanding on the reindeer pasture environment. In the Kuusamo region, the tension exists between reindeer herders and farmers, and as a result of the escalation of conflict, calls have even been made for the abolition of free grazing rights for reindeer and the transfer of the border of the reindeer herding area to the north of Kuusamo. The Paloma Project (2019–2020), funded by the Lapland ELY Centre, explores the causes, reasons and consequences of conflicts between reindeer management, agriculture, settlement and holiday construction in Kuusamo. PALOMA offers concrete proposals for long-term conflict mitigation and prevention.

The project was based on action research methodology combined with GIS information about conflict locations and issues. The approach was targeted to identify core problematic situations and to facilitate the joint search process for workable solutions.

The problematic situations – the transformation and usability of the pasture environment – were examined through spatial information, individual interviews, and focus group discussions. The attitude towards reindeer by farmers as well as leisure house owners and permanent residents varies strongly. Some react to “the yard reindeer” and their droppings in a strongly negative way, some take a neutral view and for some cottage owners and visitors, especially, the reindeer is apparently an exotic and iconic species and a willed addition to the experience. The tensions are due, in part at least, to clear damage caused by reindeer. If there are no workable fences or repellents, reindeer will end up on crops and economic damage and nuisance will arise. In places, yard reindeer are perceived as a problem as they eat and dig plantings in gardens and defecate on courtyards and terraces. The courtyards and gardens of second homes and detached houses are not often fenced, and the Reindeer Act does not oblige the reindeer herding cooperative to fence the cottages as it obliges to fence agricultural fields. On the other hand, the Kuusamo controversy only affects a minority of representatives of the wider conflict parties, and most of the individuals get along well with each other. The Kuusamo reindeer controversy is also influenced by factors that are not dependent on the local activities or relations between the local parties. Land use has changed and expanded drastically and predator pressure in the area is high. Weather and insect harassment affect reindeer behaviour and perceived reindeer harm.

PALOMA collected information about reindeer encounters and their temporal and local placement in Kuusamo during the summer of 2019 through the Reindeer Watch Service. The service included the Reindeer Watchphone and online form. The aim of the experiment was to gather experience information and support the resolution of problem situations. Problem situations were documented and transmitted to the reindeer herding cooperatives. The reindeer herding cooperatives, in turn, report on the measures taken back to the reindeer watch service. The service was open from 22 May to 30 September 2019. During this time, 491 announcements entered the service. July was the busiest month in terms of announcements. Nearly half of the notices involved reindeer in the courtyard of residence halls. The rest of the announcements were divided fairly equally into farming areas and holiday settlement areas. The perceived reindeer disturbances are concentrated in a few areas based on the reports. The most common reason to get in touch with reindeer watch was that the reindeer had

cluttered places with their droppings. Damage to yard plantings or vegetable garden, as well as damage to crops, were the next most common reasons for contact. The reindeer watch service was perceived as a neutral boundary arrangement, i.e. intermediary, who helped gather and transmit information. Both announcers and reindeer herding cooperative hoped for that the service would continue in Kuusamo.

To create more long-term solutions, a local collaboration group was formed. The collaboration group provided an opportunity for meetings, discussions and information transference. Group's priority, however, became identifying problems and probing potential solutions and preventing conflict situations. The composition of the group, proposed actions, and the working rules were agreed together. The group met up five times. The group produced the action plan and the communication plan. The collaboration group held that its functioning should continue, but in the future more attention should be paid to the rationale, effectiveness and meaningfulness of the rightholder and stakeholder engagement in discussions and in the search for workable solutions to the problems. Especially this invitation to commit was sent to the farmers. The City of Kuusamo took it upon itself to invite a broader group of entrepreneurial representatives to continue the discussion initiated by the collaboration group on the spatial distribution and coordination of economic activities.

The results of PALOMA have practical relevance for the reindeer herding, land use planning and reindeer conflict management. After PALOMA, a model of the reindeer watch service will be available in Kuusamo and, in addition, a rich set of data on general and specific problematic reindeer situations and the set of ideas for the practical solutions. The project brought comprehensive information to the reindeer herding cooperatives about where in Kuusamo the presence of the reindeer is perceived problematic – and why. For residents, the study yielded information on how the reindeer herding cooperatives responded to announcements – and why. Also, for example, the Kuusamo town received ideas, practical suggestion and channelled human resources to further develop urban land use planning and zoning the presence of the reindeer in awareness. Obviously, tensions between some farmers and some reindeer herders are strained, but this does not apply to everyone. The continuation of the reindeer watch service and the collaboration group will be open at the end of the project. The need for the continuation has been recognised by the PALOMA steering group, the collaboration group and the citizen feedback received from the reindeer watch service.

PALOMA offers numerous policy recommendations. These relate to the good practices of running the reindeer watch service, of collaboration and deliberation, of the uses of spatial information in problem identification and solving, citizen observation in co-creation of ground-up long-term solutions, and, more generally, good practices for interaction and communication, governance and research in highly conflictual situation.

Keywords: Land use, Reindeer herding, agriculture, housing, conflicts governance, deliberation

Sisällys

Tiivistelmä	3
Abstract	5
1. Hankkeen tausta ja tavoitteet	8
2. Osapuolet ja yhteistyö	9
3. Tulokset	10
3.1. Menetelmät ja aineisto	10
3.2. Tulokset.....	14
3.3. Toteutusvaiheen arviointi.....	28
3.4. Julkaisut.....	34
4. Tulosten arviointi	36
4.1. Tulosten käytännön sovelluskelpoisuus.....	36
4.2. Tulosten tieteellinen merkitys.....	36
5. Toimintasuosituksia.....	37
LIITE 1: Paloma-hankkeen viestintäsuunnitelma	42
LIITE 2: Paloma-hankkeesta mediassa	43
LIITE 3: Hyödyllistä materiaalia	45

1. Hankkeen tausta ja tavoitteet

Tämän päivän porolaidunympäristössä erilaiset toimintamuodot ja intressit kohtaavat yhä useammin. Ristiriidat ja paikoin jopa konfliktit poronhoidon ja muiden toimijoiden ja elinkeinojen välillä ovat yleisiä. Erityisesti poronhoitoalueen etelä- ja keskiosissa poronhoito on joutunut yhä enemmän sopeutumaan muiden elinkeinojen, maankäyttömuotojen, asutuksen ja lomarakentamisen laajenemisen aiheuttamiin vaikutuksiin laidunympäristössä. Samalla porot aiheuttavat vahinkoja maataloudelle laiduntaessaan toisinaan viljelyksillä. Porojen koetaan aiheuttavan haittaa myös pihossa ja puutarhoissa.

PALOMA tutki porotalouden, maatalouden ja asutuksen välisiä jännitteitä Kuusamon alueella, missä poronhoidon haasteena on sopeutua metsienhakkuiden, soiden ojitusten, kaivos- ja tuulivoimahankkeiden, turvetuotannon, maatalouden, asutuksen, tiestön, vapaa-ajan ja loma-asutuksen aiheuttamiin, vuosikymmeniä jatkuneisiin muutoksiin porolaitumilla. Poroja on kuudessa Kuusamon alueella kokonaan tai osittain olevassa paliskunnassa toistakymmentä tuhatta.

Lapin ELY -keskuksen rahoittaman PALOMAn tavoitteina oli:

- 1) Selvittää poronhoidon, maatalouden, asutuksen ja lomarakentamisen välisten ongelma- ja ristiriitatilanteiden syitä ja vaikutuksia sekä
- 2) tuottaa ehdotuksia ongelmatilanteiden hallintaan ja ennaltaehkäisyyn.

Kuva 1. Poroja pelloilla ja pihossa. Kuvat: Mia Landauer ja Mikko Jokinen.

2. Osapuolet ja yhteistyö

Hankkeen toteuttivat Luonnonvarakeskus (päävastuu suunnittelusta, toteutuksesta ja viestinnästä, taustakartoitukset), Suomen ympäristökeskus (paikkatietoaineistojen käsittely, yhteistyöryhmä) sekä Lapin yliopiston Arktinen keskus (Porovahtipalvelu). Porovahtipuhelimeen vastasivat pääasiassa Luonnonvarakeskuksen tutkija sekä yhteistyösopimuksen avulla Lapin AMK:n tutkija.

Hanketta suunniteltiin ja myös toteutettiin paikallisten elinkeinojen ja toimijoiden kanssa. Yhteistyökumppaneitamme olivat erityisesti hankealueen kuusi paliskuntaa, Paliskuntain yhdistys, Kuusamon kaupunki, Kuusamon mökkiläisten ja matkailun edistämisen yhdistykset sekä Kuusamon MTK.

Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat Päivi Kainulainen (Lapin ELY-keskus), Kari Henttunen (Paliskuntain yhdistys), Olavi Aikkila (Oivangin paliskunta), Tuomas Laakkonen (Kuusamon MTK) ja Tuomo Hänninen (Kuusamon kaupunki/mökkiläistyöryhmä). Ohjausryhmä oli täysin muodostunut kolmannessa kokouksessaan 11.4.2019. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi hankkeen vastuullinen johtaja Juha Hiedanpää (Luonnonvarakeskus). Saamelaiskäräjät tai Saamelaispaliskunnat ry eivät katsoneet tarpeelliseksi osallistua ohjausryhmään.

Ohjausryhmällä oli kahdeksan kokousta. Kokoukset järjestettiin Rovaniemellä tai Kuusamossa, ja mahdollisuus oli virtuaalilyhteyden muilta paikkakunnilta. 26.3.2020 kokous järjestettiin kokonaan virtuaalilyhteyksillä. Tarpeen mukaan järjestettiin myös sähköpostikokouksia hallinnollisten yksityiskohtien sopimiseksi. Ohjausryhmä koettiin tärkeäksi osaksi koko hanketta ja ohjausryhmä tutkijoiden ja kuusamolaisien väliseksi linkiksi.

3. Tulokset

3.1. Menetelmät ja aineisto

PALOMA lähestyi tavoitteitaan ristiriitojen hallinnan ja osallistavan tutkimuksen keinoin. Menetelmänä oli toimintatutkimus (engl. action research), missä tutkimuksella pyritään vaikuttamaan suoraan toimintatapoihin. Tutkimusaineistot olivat laadullisia (teemahaastattelu, fokusryhmäkeskustelu ja puhe-linkeskustelu) ja määrällisiä (webropolkysely) sekä paikkatietoon perustuvia. Hanke koostui kolmesta työpaketista, jotka kytkeytyivät tiiviisti toisiinsa ja yhteistoiminnallisia ratkaisuja etsiessään ja luodesaan ovat vuorovaikutteisia sidosryhmien suuntaan (Taulukko 1).

Taulukko 1. PALOMAN järjestämät tapaamiset.

Päivämäärä	Tapaaminen	Osallistujia
11.10.2018	Ohjausryhmän kokous	4
10.12.2018	Ohjausryhmän sähköpostikokous	5
22.1.2019	Aloitusseminaari	Noin 50
	Osana seminaaria yhteistyöryhmää valmisteleva fokusryhmäkokous	15
9.4.2019	Porovahtipalvelun suunnittelupalaveri	Noin 20
11.4.2019	Ohjausryhmän kokous	3
21.5.2019	Yhteistyöryhmän tapaaminen	10
3.6.2019	Ohjausryhmän kokous	4
1.7.2019	Yhteistyöryhmän tapaaminen	9
13.9.2019	Ohjausryhmän kokous	4
13.9.2019	Yhteistyöryhmän tapaaminen	9
13.9.2019	Tulokset jakoon -miniseminaari	Noin 40
13.9.2019	Toritapahtuma	129 annosta porokeittoa ja pullakahvit 84:lle jaettu
3.12.2019	Ohjausryhmän kokous	4
24.3.2020	Yhteistyöryhmän virtuaalitapaaminen	6
26.3.2020	Ohjausryhmän virtuaalokokous	4
11.9.2020	Yhteistyöryhmän tapaaminen	8
6.10.2020	Ohjausryhmän kokous	

Työpaketti 1: Tilanteen taustoittaminen

Aluksi tutkittiin poronhoitoalueen eteläosan ongelma- ja ristiriitatilanteiden esiintymistä aiemman tutkimustiedon ja olemassa olevan laidunympäristön muutosta ja käytettävyyttä käsittelevän paikkatiedon avulla. Ongelmatilanteita selvitettiin tekemällä kuusi yksilöhaastattelua. Haastattelut henkilöt valikoituivat aiemman tutkimus- ja selvitystoiminnan perusteella (Liite 3). Haastattelut tehtiin aikavälillä 10.1.–13.2.2019 puhelinhaastatteluina. Haastattelijoina toimivat Mikko Jokinen ja Arto Naskali (LUKE) sekä Mia Landauer (Lapin yliopisto). Haastateltavat olivat porotalouden, maanviljelyn, hallinnon, vapaa-ajan asumisen, matkailun ja tutkimuksen edustajia.

Haastattelukysymykset olivat:

Poronhoidon ja maanviljelyn sekä poronhoidon ja vapaa-ajanasumisen välisistä ristiriidoista puhutaan paljon. Mikä Sinun käsityksesi on ongelman laajuudesta ja vakavuudesta?

- Mistä ristiriidat viime kädessä johtuvat?
- Kuinka kauan ristiriitoja on ollut, mikä on niiden historia?
- Mikä on näkemyksesi, riitelevätkö asiat vai ihmiset?
- Mitkä asiat ovat kärjistäneet ristiriitoja?
- Millä toimilla ristiriitoja ja ongelmatilanteita voisi ehkäistä ja ratkaista?
- Onko näköpiirissä teknisiä ratkaisuja (aitaaminen, karkotteet, vahtijärjestelmä, paimenkoirat jne.) joilla porojen pääsy ei-toivottuihin paikkoihin voitaisiin estää?

Hankkeen aloitusseminaari järjestettiin Kuusamon kaupungintalolla 22.1.2019 Tilaisuuteen kutsuttiin laajasti sidosryhmiä, oli avoin kaikille ja paikalle saapui noin 50 henkilöä. Tärkeä osa aloitusseminaaria olivat fokusryhmäkeskustelut ongelmatilanteiden taustojen, vaikutusten ja mahdollisten ratkaisujen selvittämiseksi. Jokaisessa ryhmässä oli kaksi fasilitaattoria ja poronhoidon edustus. Kaksi ryhmää keskittyi maatalouskysymykseen, yksi matkailuun ja yksi yhteistyöryhmän suunnitteluun. Ryhmissä käytiin läpi seuraavia kysymyksiä:

- Mikä käsitys teillä on ongelman laajuudesta ja vakavuudesta? (toimintojen naapuruuksien ja päällekkäisyyksien kartoitus)
- Mistä ristiriidat johtuvat?
- Mitkä tekijät ovat kärjistäneet jo olemassa olevia ristiriitoja?
- Millä toimilla ristiriitoja ja ongelmatilanteita on tähän mennessä yritetty ehkäistä ja ratkaista? (toimenpide-esimerkkien, hyvien ja huonojen käytäntöjen kartoitus)
- Miten tästä eteenpäin?

Työpaketti 2: Porovahtipalvelu

PALOMA keräsi tietoa porokohtaamisista ja niiden ajallisesta ja paikallisesta sijoittumisesta Kuusamon kesän 2019 aikana Porovahtipalvelun kautta. Palveluun kuuluivat Porovahtipuhelin ja [nettilo-make](#). Kokeilun tavoitteena oli kokemustiedon kerääminen ja ongelmatilanteiden ratkaisemisen tukeminen. Ongelmatilanteet dokumentoitiin ja välitettiin kyseisiin paliskuntiin. Paliskunnat puolestaan pyrkivät raportoimaan tarvittavista ja tehdyistä toimenpiteistä.

Porovahtipalvelun suunnittelussa hyödynnettiin aikaisempaa kokemusta ja tehtiin suunnittelua yhdessä kuusamolaisten kanssa. Kokemuksia kerättiin Paliskuntain yhdistykseltä, Rovaniemen alueen paliskunnilta ja Suomussalmen kunnalta. Hankkeen aloitusseminaarissa käytiin alustavaa keskustelua Porovahdin toteutuksesta ja 9.4.2019 järjestettiin yhteinen suunnittelupalaveri Kuusamossa. Paikalle oli kutsuttu sekä henkilökohtaisesti että avoimen kutsun kautta alueen paliskuntien edustajia, maanviljelijöitä ja maanomistajia, mökkiläisiä, kaupungin työntekijöitä ja asukkaita. Päivän aikana käytiin läpi alueellisissa ryhmissä ja myös eri intressiryhmien omissa keskusteluissa Porovahtipalvelun

periaatteita, teknisen toteutuksen yksityiskohtia, tiedonkulkua ilmoittajan, Porovahdin ja paliskunnan välillä sekä tiedottamista.

Puhelinpalvelu ja nettilomake suunniteltiin keväällä 2019. Lomaketta testasi 7 henkilöä, jotka edustivat Kuusamon poronhoitajia, Paliskuntain yhdistystä, Lapin yliopistoa, Kuusamon viljelys- ja karjatilallisia ja Lapin ELY-keskusta. Lomaketta ja puhelinta testattiin sekä teknisen toimivuuden että sisällön puolesta. Puhelimen toimivuutta testattiin PALOMA-tiimin sisällä. Porovahdin toimintamallia muokattiin kesän kuluessa: esimerkiksi Oivangin paliskunnan ehdotuksesta kaikki viestintä heille siirrettiin sähköpostiin, jolloin sekä Porovahdille että paliskunnalle jäi dokumentointi ilmoituksista ja toimenpiteistä.

Luonnonvarakeskuksen omistama puhelin sijaitsi fyysisesti Rovaniemellä, mutta puhelut ohjautuivat soitonsiirrolla kulloisenkin vastaajan puhelimeen. Teksti-, multimedia-, ja ääniviestit eivät siirtyneet ja siksi niitä ei voitu huomioida. Nettilomakkeelle oli mahdollisuus liittää kuvia. Julkisen nettilomakkeen rinnalle suunniteltiin toinen, [Porovahdin lomake](#), johon puhelimeen vastaaja kirjasi kaikki puhelimeen tulleet ilmoitukset. Lomakkeilla oli 15 samaa kysymystä, joilla kerättiin tietoja muun muassa ongelman laadusta, porokohtaamisen tai häiriön sijainnista (karttatyökalu) ja ajoittumisesta. Julkinen lomake sisälsi myös muutaman kysymyksen vastaajien taustasta.

Poropuhelin vastaa klo 8-16, nettilomake käytössä								
Poropuhelin vastaa klo 8-19, nettilomake käytössä								
Ainoastaan nettilomake käytössä								
Kuukausi	Vko	Ma	Ti	Ke	To	Pe	La	Su
TOUKOKUU	18			1	2	3	4	5
	19	6	7	8	9	10	11	12
	20	13	14	15	16	17	18	19
	21	20	21	22	23	24	25	26
	22	27	28	29	30	31	1	2
KESÄKUU	23	3	4	5	6	7	8	9
	24	10	11	12	13	14	15	16
	25	17	18	19	20	21	22	23
	26	24	25	26	27	28	29	30
HEINÄKUU	27	1	2	3	4	5	6	7
	28	8	9	10	11	12	13	14
	29	15	16	17	18	19	20	21
	30	22	23	24	25	26	27	28
	31	29	30	31	1	2	3	4
ELOKUU	32	5	6	7	8	9	10	11
	33	12	13	14	15	16	17	18
	34	19	20	21	22	23	24	25
	35	26	27	28	29	30	31	1
SYYSKUU	36	2	3	4	5	6	7	8
	37	9	10	11	12	13	14	15
	38	16	17	18	19	20	21	22
	39	23	24	25	26	27	28	29
	40	30						

Kuva 2. Porovahdin aukioloajat kesällä 2019.

Puhelin oli päällä virka-aikaan, tosin juhannuksena ja mökkikauden perjantai-iltaisain palvelu oli auki laajennetusti (Kuva 2). Vastaajina oli kaksi tutkijaa, toinen Luonnonvarakeskuksesta ja toinen Lapin ammattikorkeakoulusta. Muut PALOMAN tutkijat tuurasivat heitä tarvittaessa: puhelimeen vastattiin välillä Jyväskylästä ja Turusta, jopa Itävallasta. Nettilomaketta ylläpitivät Lapin yliopiston kaksi tutkijaa. Puhelin oli auki pääasiassa arkipäivisin virka-aikaan. Porovahti toimitti saadut ilmoitukset mahdollisimman pian asianosaisiin paliskuntiin, ja paliskunnat kuittasivat suurimman osan saaduista ilmoituksista

Porovahdille. Nettilomakkeelle tulleet ilmoitukset tarkastettiin ja välitettiin paliskuntiin pääasiassa virka-aikana, mutta mahdollisuuksien mukaan myös iltaisin ja viikonloppuisin.

Kaikki lomakkeille tulleet tiedot yhdistettiin, koodattiin ja tallennettiin PALOMAn tietopankkiin. Ilmoitukset laskettiin ja ne jaoteltiin sisällön puolesta eri luokkiin. Yksi ilmoitus voi kuulua vain yhteen luokkaan (esimerkiksi luokkaan ”tiedotus” luokiteltiin ne ilmoitukset, joissa annettiin ainoastaan palautetta). Data anonymisoitiin tulosten jatkokäyttöä ja julkaisemista varten. Porovahdin suunnittelussa ja toteutuksessa jouduttiin pohtimaan uuden EU:n tietosuojasetuksen vaatimuksia. Sekä tutkijoiden että paliskuntien oli oltava näistä tietoisia (mm. tietojen säilytyksen ehdot). Ilmoittajien oli annettava suostumuksensa tietojensa tallentamiseen ja välittämiseen, tehtiinpä ilmoitus puhelimitse tai lomakkeen kautta.

Työpaketti 3: Yhteistyöryhmä

Pysyvämpien ratkaisumallien luomiseksi perustettiin paikallinen yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmä tarjosi mahdollisuuden osapuolten tapaamisille, rakentavalle keskustelulle, tiedottamiselle ja ratkaisujen kokeilulle. Yhteistyöryhmän ensisijaiseksi tavoitteeksi tuli ongelmien tunnistaminen ja ristiriitatilanteiden ehkäiseminen ja ratkaiseminen. Ryhmän koostumuksesta, toimintaperiaatteista ja -säännöistä sovittiin yhdessä.

Hankkeen aloitusseminaarissa käytiin alustavaa keskustelua yhteistyöryhmän kokoonpanosta ja toteutuksesta sekä kartoitettiin tahoja, joiden olisi hyvä olla mukana ryhmän toiminnassa. Tunnistettuja tahoja olivat poronhoito, maatalous, pysyvä asutus, vapaa-ajanasutus ja muut elinkeinot.

Ryhmän kokoukset: PALOMAn aloitusseminaarissa pidetyssä laajapohjaisessa fokusryhmäkokouksessa muodostettiin ryhmän perusta. Varsinainen yhteistyöryhmä kokoontui viisi kertaa. Ensimmäisessä kokouksessa (21.5.2019) ryhmä pohti toimintasääntöjä ja -mallia. Kutsusta huolimatta maatalouden edustus puuttui kokouksesta, joten päätettiin täydentää ryhmää maatalouden lisäedustajilla, joita kokouksessa kartoitettiin. Lisäksi päätettiin täydentää ryhmää asukkaiden ja metsätalouden edustajilla. Keskusteltiin vahinkojen arviointilautakunnasta ja siihen liittyvästä maa- ja metsätalousministeriön johtamasta uudistushankkeesta sekä aitaamisesta ja aitojen rahoituksesta. Toisessa kokouksessa (1.7.2019) ryhmälle vahvistettiin viestintäsuunnitelma ja laadittiin mediallyle tiedote ryhmän toiminnasta. Kuultiin PALOMA-hankkeen tekemistä karttatarkasteluista sekä kuulumisia Porovahtipuhelimen toiminnasta. Kuultiin myös esitys porotalouden toimintaympäristöstä Kuusamossa. Maatalouden toimintaympäristön kuvaus siirrettiin seuraavaan kokoukseen. Päätettiin täydentää ryhmän toimintaa metsätalouden edustajalla. Metsätalouden edustajaa ei ryhmään lopulta liittynyt, koska asiaa ei pidetty niin tärkeänä metsätalouden puolella. Kolmannessa kokouksessa (13.9.2019) kuultiin poroisäntä Juha Kujan esitys toimenpiteistä, joita Oivangin paliskunta oli kesällä 2019 suorittanut porovahtipalvelun ilmoituksiin reagoidessaan. Lisäksi käsiteltiin ryhmän toimenpidesuunnitelmaa. Toiminnan kuluessa alkoi kertyä tietoa ongelmatilanteista ja ratkaisumallejakin niihin, joita kirjattiin toimenpidesuunnitelmaan. Neljäs kokous (24.3.2020) pidettiin vuoden 2020 maaliskuussa etäyhteyksin koronavirustilanteen vuoksi. Kokouksen keskeisin asia oli päättää ryhmän toiminnan jatkosta PALOMA:n päätyttyä. Ryhmälle ei tuntunut löytyvän vetäjää, vaikka yhteistyöryhmässä aktiivisesti mukana olevien tahojen mukaan ryhmän toimintaa olisi hyvä jatkaa. Sovittiin, että hankkeen puolesta selvitetään vielä haastatteluin maatalouden edustajien reunaehdoja osallistumiselle jatkossa ryhmän toimintaan. Keskusteltiin myös Porovahtipalvelun toiminnan järjestämisestä jatkossa. Asiaa selvitetään, miten se olisi mahdollista organisoida ja asiaa käsitellään ryhmän viimeisessä kokouksessa.

Ryhmän viidennessä kokouksessa (11.9.2020) käsiteltiin ryhmän toiminnan jatkamista ja Paloma hankkeen tulosten esittelyä. Myös Porovahtipalvelun jatkosta keskusteltiin. Eniten keskustelua herätti PALOMAn elokuussa tekemät kuusi maanviljelijän haastattelua, joilla selvitettiin syitä, miksi maatalouspuolen edustajat eivät aktivoituneet yhteistyöryhmän toimintaan. Kokouksessa keskusteltiin myös

siitä, miten Porovahtipalvelua voitaisiin tulevaisuudessa jatkaa. Oivangin paliskunta ja Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis olivat yrittäneet saada Porovahtipalvelun käyntiin kesäksi 2020, mutta suunnitelma oli kaatunut rahoitukseen. Yhteistyöryhmän toimintaa nyky muodossaan ei päätetty jatkaa. Sen sijaan päätettiin, että laajapohjaisempi elinkeinojen kehitysedellytyksiä luotaava ja yhteensovitteleva ryhmä kokoontuu Kuusamon kaupungin johdolla lähitulevaisuudessa. Samalla keskusteluun noussee myös Porovahtipalvelun jatko.

Yhteistyöryhmän kokoonpano: porotaloutta edustivat Oivangin paliskunnan poroisäntä ja yksi porotilallinen. He olivat aktiivisesti yhteistyöryhmän toiminnassa mukana. Maataloutta edusti maatalouden paikallinen etujärjestö MTK. Valitettavasti heidän oli vaikea sovittaa yhteistyöryhmän kokouksia muiden töiden lomaan ja heidän poissaolonsa valtaosasta kokouksia haittasi ongelmista ja ratkaisuista keskustelua. Kaupungin organisoimana toimiva mökkiläisryhmä edusti vapaa-ajan asukkaita. Mökkiläistyöryhmä suhtautui kutsuun myönteisesti, ja ryhmä olikin aktiivisesti mukana yhteistyöryhmän toiminnassa. Bonuksena Kuusamon kaupunki kytkeytyi mökkiläisryhmän kautta kiinteästi yhteistyöryhmän toimintaan. Kaikkien elinkeinojen etua Kuusamossa ajateltiin edustavan Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpoliksen. Naturpolis osallistui työryhmän toimintaan aktiivisesti ja toi siihen tasapainotavaa näkemystä, jota haluttiinkin. Metsätalouden edustajia myös pyydettiin ryhmään, mutta heiltä ei saatu vastausta osallistumisesta. Ryhmää täydennettiin myös asukkaiden edustajalla, mutta hänkään ei osallistunut kokouksiin.

Kokouskäytännöt ja kirjanpito: Pääsääntöisesti ryhmä kokoontui Kuusamon kaupungintalolla. Vuoden 2020 puolella kokoukset pidettiin etäyhteyksin koronavirustilanteen vuoksi. Paloma-hanke tuotti ryhmän kokouksiin taustamateriaalia ja raportoi hankkeen tuloksista. Ryhmän puheenjohtajana toimi Pohjois-Pohjanmaan liiton edustaja ja sihteerinä toimi PALOMAn edustaja.

3.2. Tulokset

Työpaketti 1: Tilanteen taustoittaminen

Hankkeen käynnistymisen myötä kävi nopeasti selväksi, että Kuusamon kiista on vakava ja akuutti. Tilanne on paikoitellen kärjistynyt erityisesti poronhoidon ja maanviljelyn välillä niin jyrkäksi, että on perusteltua puhua konfliktista. Osa maanviljelijöistä on pyrkinyt vaikuttamaan poliittisiin päättäjiin siten, että poronhoito lakkautetaan Kuusamosta siirtämällä poronhoitoalueen eteläraja pohjoisemmaksi. Myös porojen ympärivuotista tarhaamista on esitetty, mikä porotalouden mukaan käytännössä lakkauttaisi elinkeinon. Asetelman konfliktiluonnetta kuvaa myös se, että maanviljelijäpuoli on osallistunut heikosti tai ei lainkaan yhteistyöryhmän toimintaan ja osaan muista hankkeen järjestämistä tilaisuuksista.

Haastatteluissa, työpajoissa ja muussa palautteessa kiistan osapuolet ovat kuitenkin korostaneet, että suinkaan kaikki viljelijät ja poronhoitajat eivät suhtaudu jyrkästi tai riitele muiden osapuolten kanssa. PALOMAn tutkijoille on painotettu, että tulehtuneet välit ja kommunikaation katkeaminen koskettaa vain vähemmistöä osapuolten edustajista, ja suurin osa henkilöistä tulee keskenään toimeen ja kykenee suhtautumaan asiallisesti muihin. Poromiehet ovat korostaneet, että käytännössä melkein kaikki poronhoitajat harjoittavat viljelyä, esim. rehuntuotantoa. Elinkeinojen välinen kuilu ei siis ole yleisesti ottaen niin jyrkkä kuin voisi julkisuuteen nousevien viestien perusteella äkkiseltään olettaa. On myös esitetty, että mediassa – erityisesti sosiaalisessa – käyty keskustelu on kärjistänyt ilmapiiriä ja vaikuttanut itse kiistaan.

Äärimmäisiltä reaktioilta ei kuitenkaan ole välttytty. Yleisradion uutisoinnin 20.8.2020¹ mukaan poliisi tutkii epäilyjä porojen tahallisista yliajoista Kuusamossa sekä poromiehiin kohdistuvasta väkivallasta ja sen uhasta (YLE 2020). Ilmiötä pidetään poronhoitoalueella marginaalisena ja erityisesti kuusamolaisena. Sen olemassaolo kertoo joka tapauksessa sen, että konfliktipotentiaali on vahva.

Hankkeen aikana vahvistui käsitys, että Kuusamossa kiistelevät sekä asiat että ihmiset. Näin on tyypillisesti konflikteissa. Elinkeinojen ja toimijoiden väliset jännitteet johtuvat osaltaan selvistä vahingoista, joita porot viljelyksille ja pihaille aiheuttavat. Jos aitoja, toimivia veräjiä ja karkotteita ei ole, porot päätyvät viljelyksille ja satovahinkoja syntyy. Tämä on todellinen ongelma viljelijöille. Mikäli korvausjärjestelmä ei kykene kattamaan syntyviä vahinkoja ja toimimaan siten, että osapuolet siihen luottavat ja sen hyväksyvät, katkeruus ja jännitteet tulevat säilymään. Vapaa-ajan asuntojen ja omakotitalojen pihvoja ja puutarhoja ei pääsääntöisesti ole aidattu eikä laki velvoita paliskuntaa aitaamaan mökkejä. Pihaporot koetaan paikoin ongelmaksi.

Myös vapaa-ajan ja vakinaisten asukkaiden suhtautuminen poroihin näyttää vaihtelevan voimakkaasti. Osa reagoi pihaporoihin voimakkaan kielteisesti, osa suhtautuu neutraalisti ja joillekin mökkiläisille poro on ilmeisesti eksoottinen lisä. Konkreettisia haittoja, vahinkoja ja ongelmia syntyy silloin, kun porot syövät ja kaivavat puutarhojen istuksia ja ulostavat pihamaille ja terasseille. On ilmeistä, että osalle asukkaista poro on myös psykologinen rasite ja poro papanoineen koetaan esteettiseksi haitaksi. Suhtautumistapojen vaihtelevuutta selittää epäilemättä yksilökohtaiset erot, mutta myös yhteisölliset ja sosiaaliset tekijät. Jos koetaan että oma tontti on tarkkaan rajautuva alue, jolle vierailia ei ole omin luvun asiaa, tai jos paikallisilla asukkailla on henkilökohtaisia jännitteitä poroelinkeinojen harjoittajan kanssa, poroon reagoidaan herkästi kielteisesti. Voi myös olla, että mökkikiinteistön hankkija ei tiedosta tulevaisuuden poronhoitoalueelle ja hänen tonttinsa saattaa sijaita alueella, jonne porot hakeutuvat räkkää pakoon (kuva 3). Tällöin porojen jatkuva läsnäolo saattaa tulla ikävänä yllätyksenä. Kaavoituksen ja kiinteistökauppojen yhteydessä olisikin suositeltavaa muistuttaa, että tällaiset tilanteet ovat mahdollisia (katso luku 5).

Aitaaminen on edelleen tehokkain ratkaisu pitää porot poissa viljelyksiltä. Valtio tukee viljelysten aitaamista 70% osuudella. Kun Poro- ja luontaiselinkeinojen rahoituslakia uudistettiin, aitaamisrahoitusta ei voinut hakea tammikuun 2016 ja toukokuun 2017 välisenä aikana. Tämä katkos rahoitustuessa ja sitä kautta aitaamisessa saattoi näkyä tilanteen kärjistymisenä Kuusamossa.

Kuusamon porokiistaan vaikuttaa myös toimintaympäristön tekijöitä, jotka eivät suoraan riipu osapuolten toiminnasta tai välisistä suhteista. Maankäyttö on muuttunut ja laajentunut voimakkaasti koko poronhoitoalueella, myös Kuusamossa. Taustalla vaikuttaa laidunten yleinen väheneminen ja pirstoutuminen muun muassa rakentamisen, matkailun ja metsätalouden seurauksena, mikä vaikuttaa erityisesti poronhoidon toimintaan. Vapaa-ajan asuntojen (kesämökkien) määrä on lisääntynyt viime vuosikymmeninä voimakkaasti, mikä luonnollisesti lisää ongelmallisten porokohtaamisten todennäköisyyttä. Suomen kunnista Kuusamoon on 2000-luvulla rakennettu eniten kesämökkejä ja niitä oli vuoden 2019 lopussa 6964 kappaletta (yhdeksänneksi eniten Suomessa). Metsätalous ja matkailu vaikuttavat porolaidunten rakenteeseen ja käytettävyyteen, mikä on vähentänyt laidunalaan ja pakottanut poronhoitajia muuttamaan työ- ja poronhoitotapojaan sekä mahdollisesti luopumaan elinkeinolle suosituimmista poronhoitokäytännöistä. Matkailuun voidaan lukea myös petojen haaskakuvaus, jonka toiminta on vahvasti kasvanut erityisesti Kuusamon itäosissa, missä sijaitsevat myös paliskuntien – erityisesti Oivangin – muulta maankäyttöpaineelta rauhalliset alueet. On esitetty, että porot välttävät nykyisin näitä laitumia haaskakuvaus kasvattamien petomäärien vuoksi. Tällöin todennäköisyys sille,

¹ https://yle.fi/uutiset/3-11501484?fbclid=IwAR1W3zJVhpW6n85MMZ5kzB0ult-bzw2ok8FbOJK670g9aasxlmXfP5_lvuTA

että porot tulevat asutuksen lähelle tai sinne, mistä niistä aiheutuu ongelmia, kasvaisi. Asiaa tutkitaan Luonnonvarakeskuksen Suurpetojen ruokinnan vaikutukset porotalouteen (SUURPORO, 2020–2022) -hankkeessa. Petojen määrä ilman haaskakuvaustakin on poronhoitoalueen itäosissa suuri, mikä luo monenlaisia ongelmia ja paineita poroelinkeinolle.

Kuva 3. Rakkäaikaan porot hakeutuvat verenimijöitä pakoon sopiviin pihoihin ja autokatoksiin. Kaikkia asukkaita tämä ei miellytä. Kuva: Mikko Jokinen.

Laajempi yhteiskunnallinen rakennemuutos luultavasti vaikuttaa kiistan kärjistymiseen. Maatalouden harjoittaminen on viljelijöiden mukaan vaikeutunut jatkuvasti johtuen mm. kannattavuusongelmista. Tilojen koko ja jatkajien määrä vähenee, ja elinkeinon voidaan luonnehtia olevan, jos ei kriisissä, vähintäänkin murrosvaiheessa. Kun viljelijöiden jaksaminen ja usko elinkeinon tulevaisuuteen on koetuksella, reagoidaan erilaisiin häiriöihin, kuten porojen aiheuttamiin vahinkoihin ja taloudellisiin menetyksiin, voimakkaasti. Myös poroelinkeinolla on omat jatkuvuuteen ja kannattavuuteen liittyvät haasteensa. Tällaisessa pitkään jatkuneessa tilanteessa yleinen ilmapiiri kiristyy ja henkinen kuormitus saattaa purkautua elinkeinojen välisenä kiistana, jopa konfliktina. Jännitteiden taustalla oleviin laajoihin yhteiskunnallisiin muutosprosesseihin ja maankäytön kehitykseen on vaikea vaikuttaa varsinkaan lyhyellä aikavälillä.

Kiistaa tai konfliktia voivat ylläpitää yksilöiden väliset henkilösuhteet tai taustalla vaikuttava konfliktikulttuuri, jossa osapuolet (elinkeinot, yhteisöt, asukkaat) ovat hiljalleen eriytyneet ja kasvaneet olemaan poleemisissa ja jännitteisissä suhteissa toisiinsa. Konflikteilla on yleensä historiaulottuvuus, niin myös Kuusamossa. Paliskuntien vuosikertomuksista, historian tutkimuksista, PALOMAn informanttien viesteistä sekä erilaisista julkilausumista käy ilmi, että poro- ja maatalouden välillä on ollut jännitteitä ja ongelmia pitkään ja ylisukupolisesti (Liite 3). Viime vuosien aikana jännitteet ovat kuitenkin kärjistyneet.

Kiistan ja konfliktin ymmärtämisen ja ristiriitojen kanssa elämisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että ongelmat ja niiden yksityiskohdat tunnistetaan. Ongelmia on helpompi ymmärtää, elää niiden kanssa ja keksiä niihin ratkaisuja, jos voidaan jakaa käsitys faktoista, jotka ongelmalliseen tilanteeseen ovat johtaneet. Samalla voidaan havahtua siihen, ettei kiista tai konflikti johdu ainoastaan toisten pahan-suovasta tai välinpitämättömästä tahdosta. Mutta tavaksi muuttuneen konfliktin vaihtuminen

yhteiselon kulttuuriksi on usein hitaampaa kuin avainhenkilöiden vaihtuminen. Kuitenkin ajattelu- ja toimintatapojen pikkuhiljainenkin muutos vaikuttaa yksilötasoa laajemmin ja auttaa luomaan kestäviä ratkaisuja. Koska konflikti on viime vuosien aikana alkanut syventyä ja vahvistua, PALOMAN esittämiä toimenpiteitä kokeiltiin juuri sopivalla hetkellä.

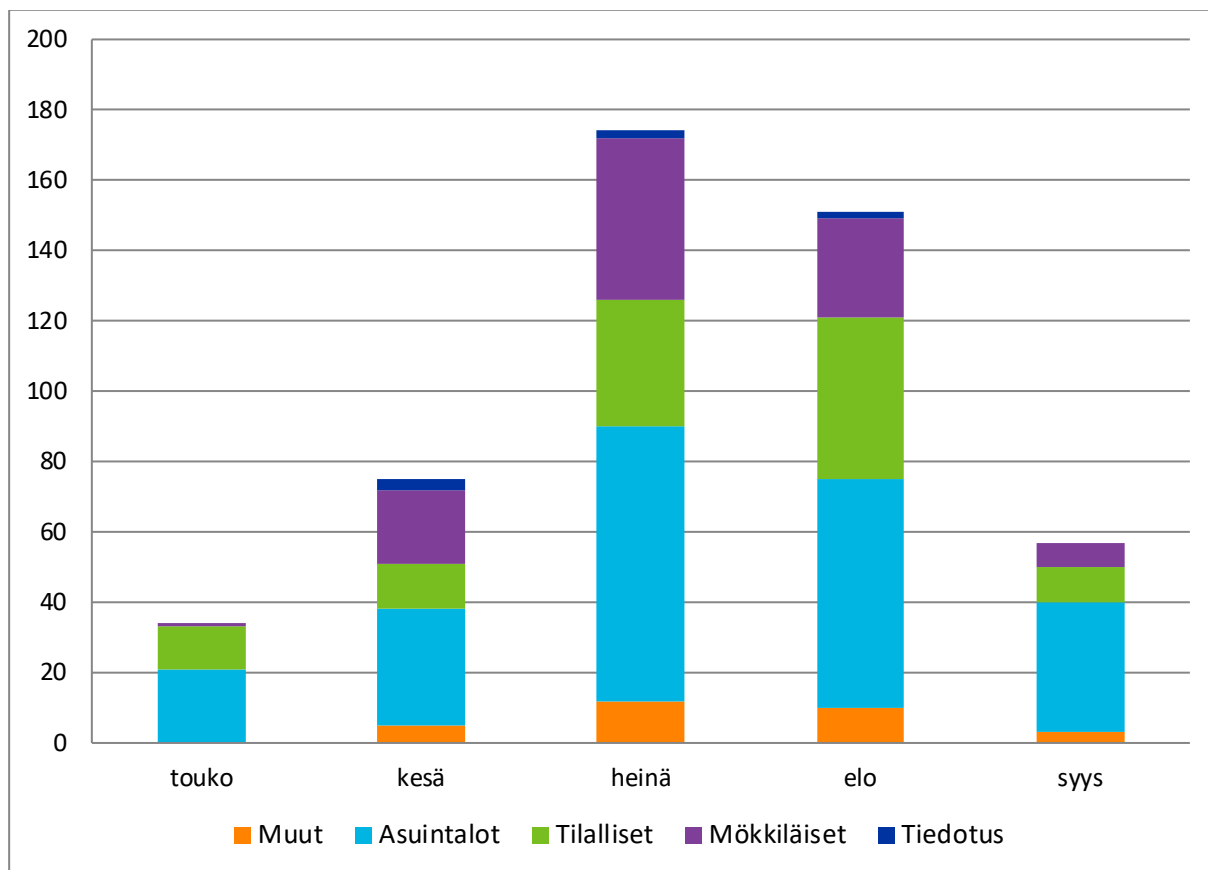
Työpaketti 2: Porovahtipalvelu

Porovahtipalvelu oli auki 22.5.–30.9.2019. Porovahtipuhelimeen soitettiin tänä aikana 287 kertaa ja nettilomakkeen kautta tehtiin 204 ilmoitusta. Palveluun tuli yhteensä 491 ilmoitusta. Arviomme mukaan yhteyttä otti maksimissaan 270 henkilöä. Kuusamossa on yli 15 000 asukasta ja kesämökkejä alueella on liki 7000. Näihin määriin suhteutettuna voidaan sanoa, että suurimmalle osalle asukkaita ja mökkiläisiä porot eivät ole ongelma – ei ainakaan niin suuri, että Porovahtiin olisi oltu yhteydessä. Ilmoittajille porojen aiheuttama haitta oli tietenkin todellinen, ja tilanteeseen kaivattiin konkreettista muutosta. Haittaa voi myös esiintyä, vaikkei siitä ilmoitettaisikaan. Kynnys ottaa yhteyttä voi toisille olla korkeampi ja haittoihin yritetään vain sopeutua.

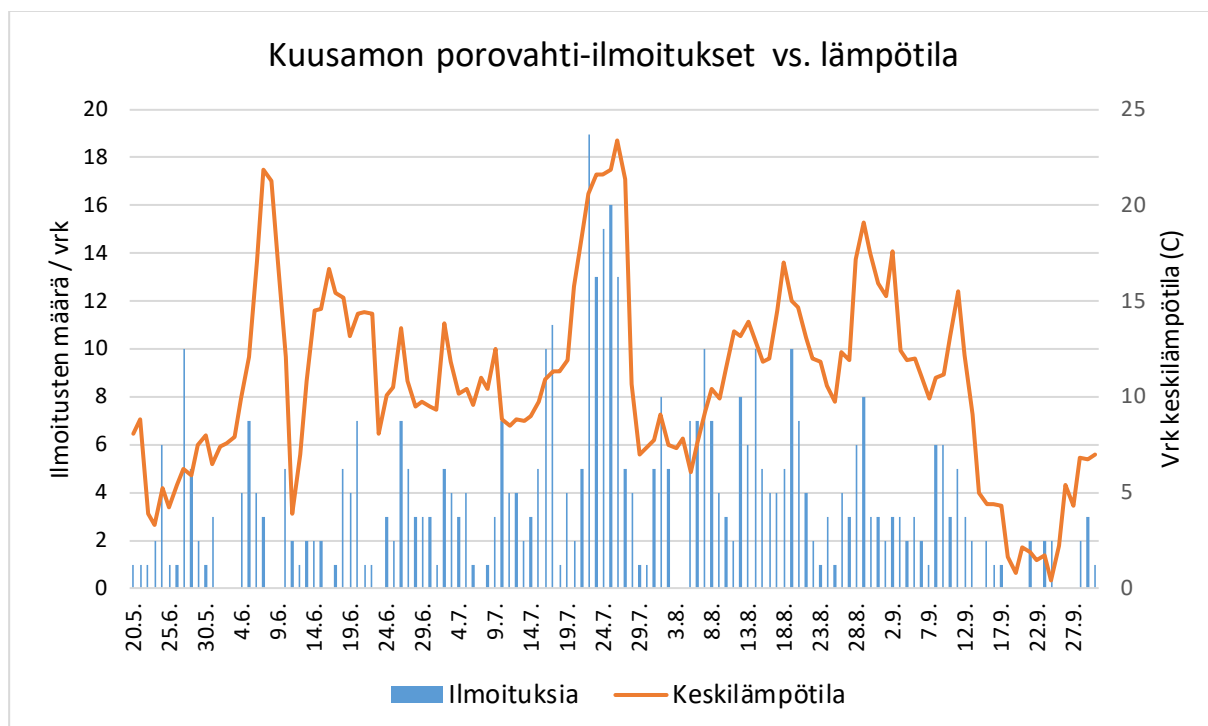
Yhteydenottajista suurin osa oli keski-ikäisiä tai vanhempia, suurempi osa miehiä (noin 60%) kuin naisia (noin 40%). Useimmiten vahinko tai häiriö, josta ilmoitettiin, oli koettu viikoittain tai jopa päivittäin ja kyseessä oli muutamien porojen aiheuttama haitta. Poroja oli useimmiten yritetty ensin ajaa itse pois, ja tämän jälkeen otettu yhteyttä Porovahtiin.

Heinäkuu oli ilmoitusten osalta vilkkain kuukausi (Kuva 4). Asutusalueilta tuli eniten ilmoituksia heinäkuussa, kun taas tilalliset (viljely- tai karjatilat) tekivät eniten ilmoituksia elokuussa. Myös mökkiläiset ilmoittivat aktiivisesti heinä- ja elokuussa. Etenkin kiireisiä olivat heinäkuun helleviikot, kun poroja tuntui löytyvän jopa autokatoksista ja konehalleista (Kuva 5).

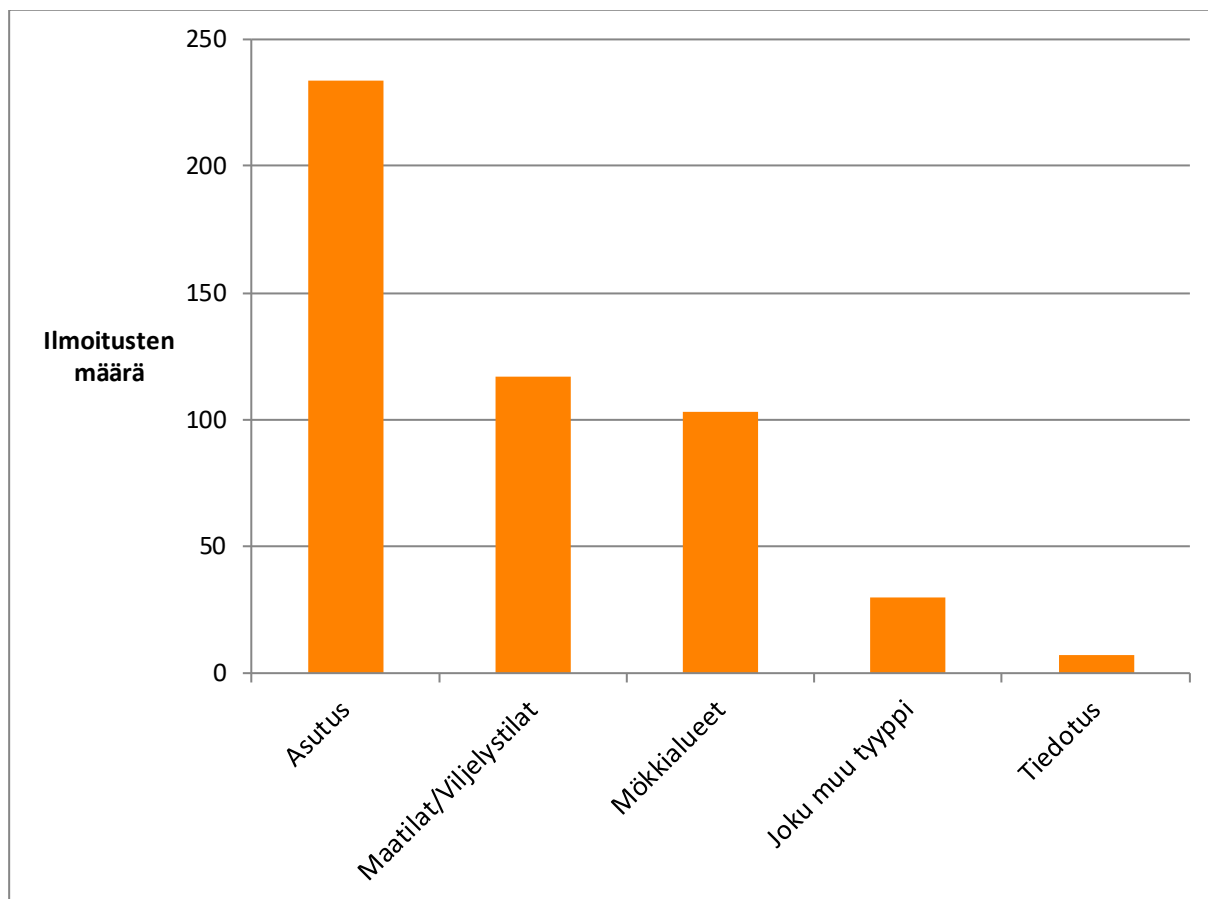
Kuusamon porokiista on etenkin mediassa profiloitunut maanviljelijöiden ja poronhoitajien väliseksi, mutta ilmoitusten määrässä tämä ei näy. Liki puolet ilmoituksista koski poroja asuintalojen pihalla (Kuva 6). Loput ilmoitukset jakaantuivat melko tasan maanviljelysalueille ja loma-asutusalueille. Ehkä pihaporoista ilmoitetaan herkemmin, ja peltoporoista soitetaan totutusti suoraan poroisännälle.

Kuva 4. Porovahtiin tehdyt ilmoitukset kuukausittain.

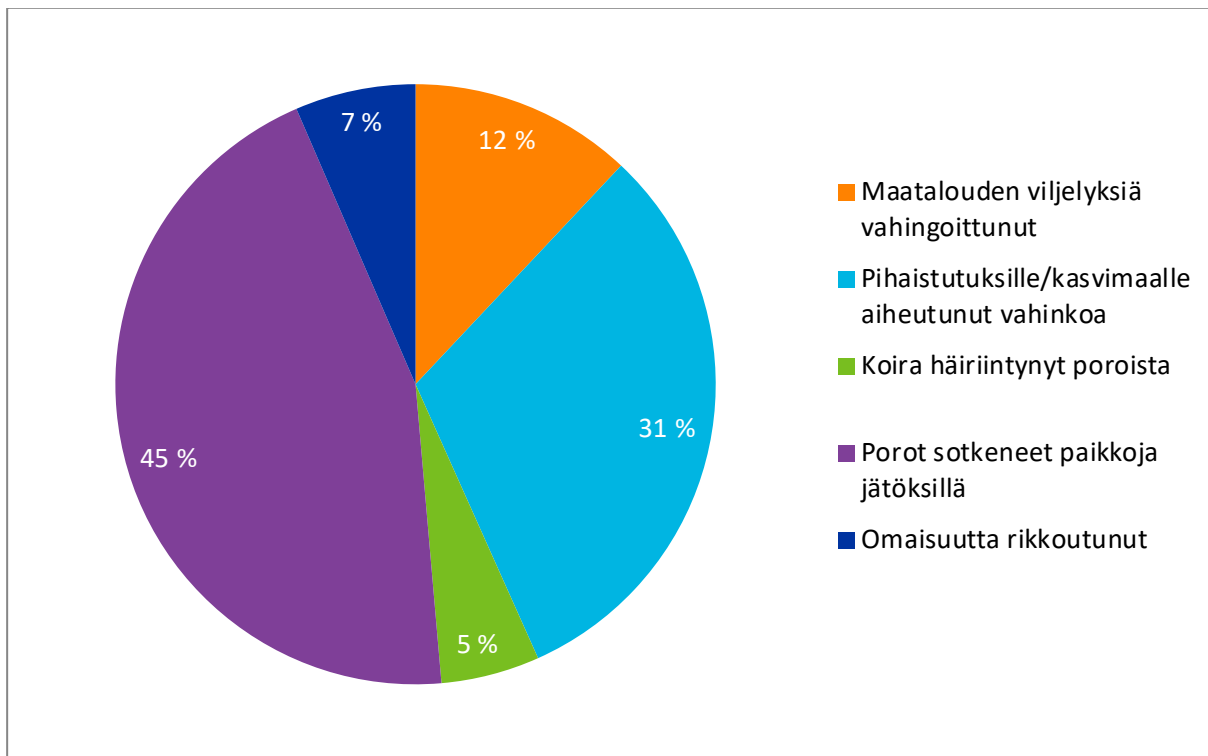
Kuva 5. Porovahtiin tehtyjen ilmoitusten päivittäinen määrä suhteessa Kuusamon Rukan Talvijärvellä mitattuihin vuorokauden keskilämpötiloihin.

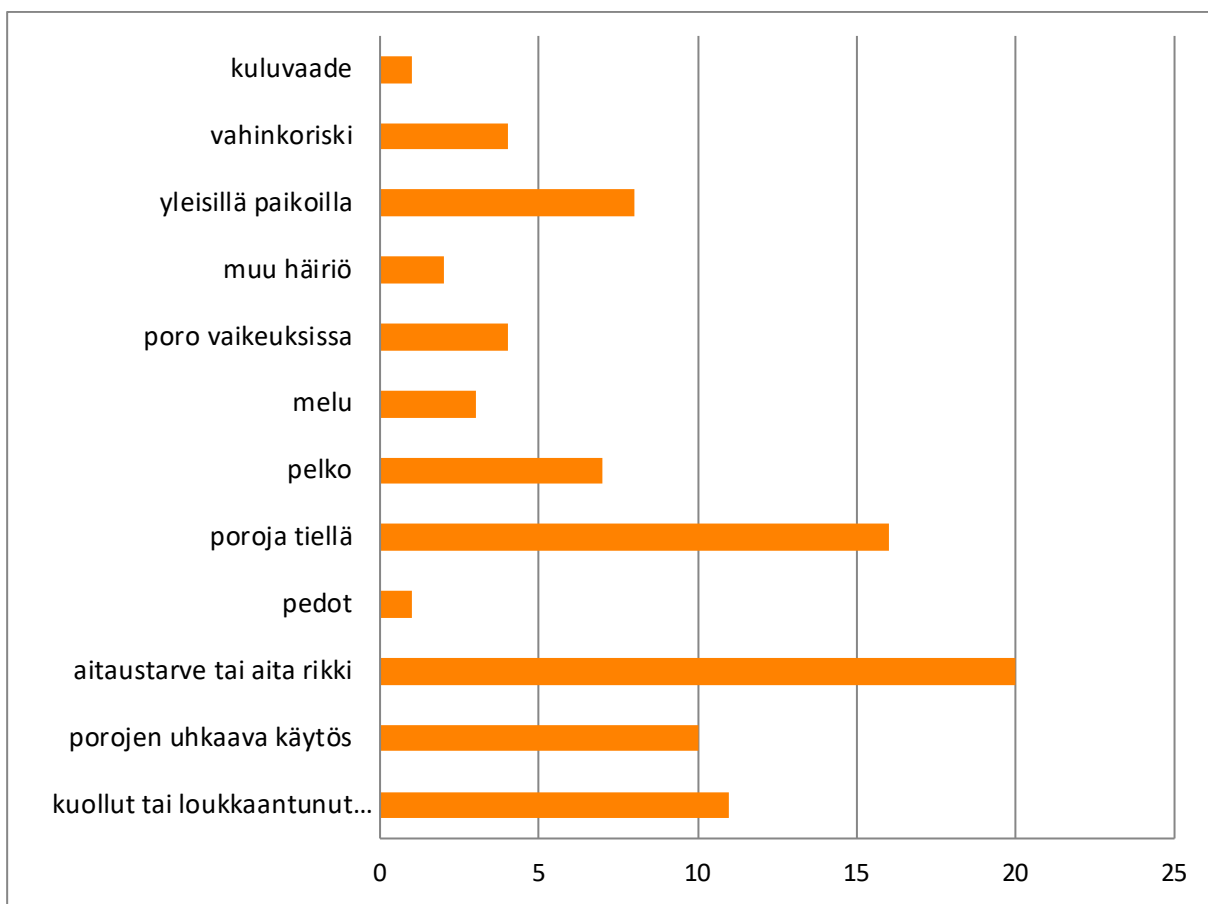
Kuva 6. Porovahtiin teytyjen ilmoitusten luokittelu.

Yleisin syy ottaa yhteyttä Porovahtiin oli se, että porot olivat sotkeneet paikkoja jätöksillään (kuva 7). Vahingot pihastutuksille tai kasvimaille sekä viljelyksille aiheutuneet vahingot olivat seuraavaksi yleisimmät syyt yhteydenottoon. Osa ilmoituksista kuului luokkaan ”joku muu” (kuva 8): Ilmoituksia tuli aitaustarpeista tai rikkinäisistä aidoista, poroista julkisilla alueilla (esim. koulujen pihat, Kuusamon lentokenttä) ja kuolleista tai loukkaantuneista poroista. Porojen aiheuttamasta pelosta ja liikennevahinkoriskeistä tuli muutama ilmoitus. Porovahti sai myös ilmoituksia positiivisista kohtaamisista porojen kanssa ja palautetta palvelusta. Osa yhteydenottajista koki palvelun olevan poroelinkeinon puolella, tai kritisoi esimerkiksi sitä, että tekstiviestejä ei huomioitu. Osa kiitti palvelun ylläpitämisestä ja neutraalina välikätenä toimimisesta, tai vaikkapa siitä, kun aiheena ollut ongelma oli ratkennut hyvin pian yhteydenoton jälkeen.

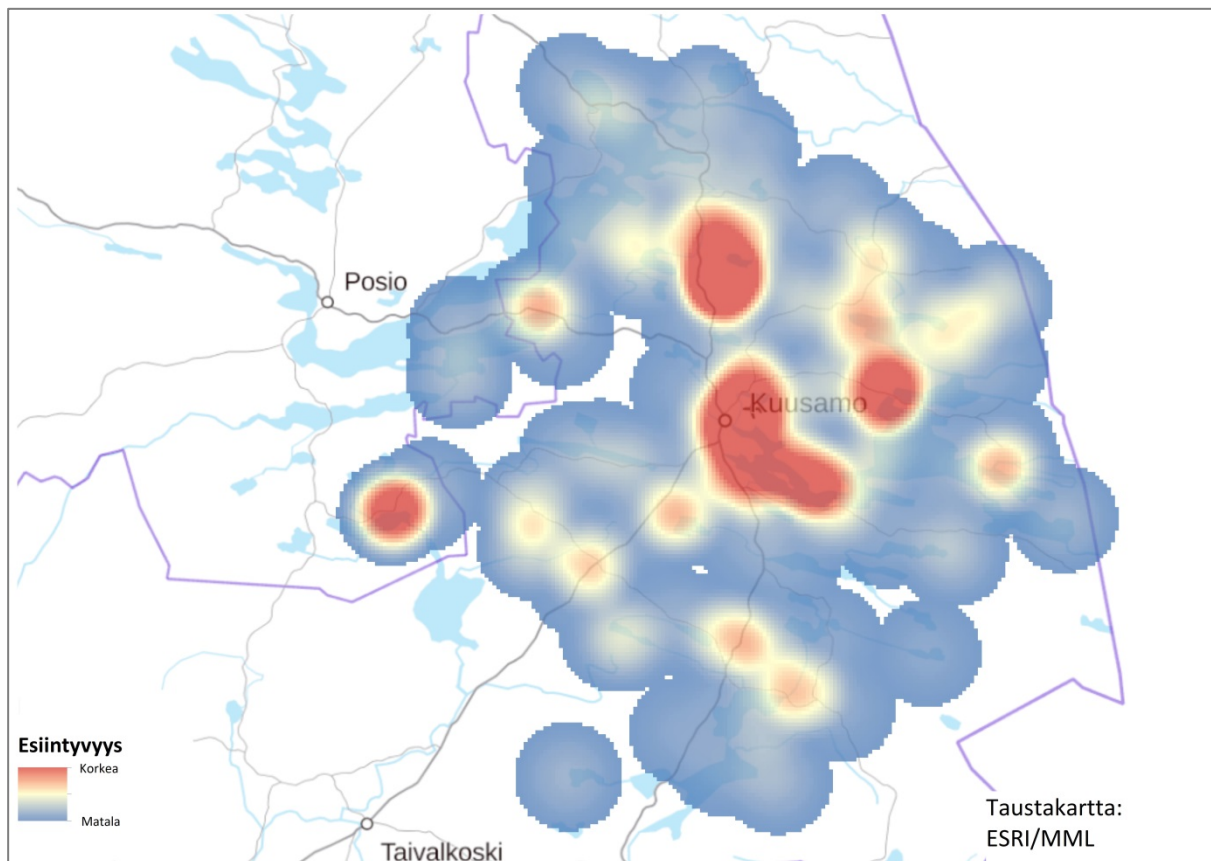
Hieman yli puolet (55 %) ilmoituksista tuli Oivangin paliskunnan alueelta; 23 % Kallioluoman, noin kahdeksan prosenttia sekä Akanlahden että Alakitkan, noin viisi prosenttia Hossa-Irnin ja noin prosentti Tolvan paliskunnan alueelta. Asutuksen ja matkailun/mökkeilyn keskittyminen Oivangin alueelle näkyy tässä selvästi (Kuva 9).

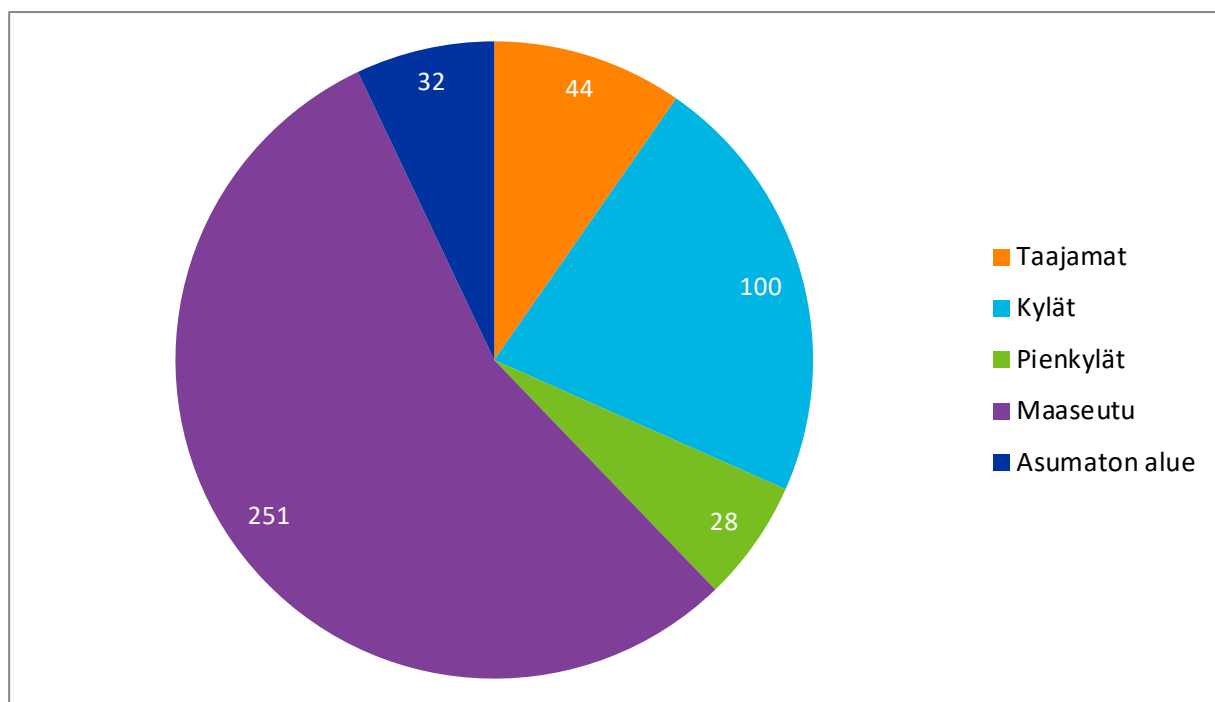
Kuva 7. Porovahittiin piha- ja peltoporoista tehtyjen ilmoitusten syyt.

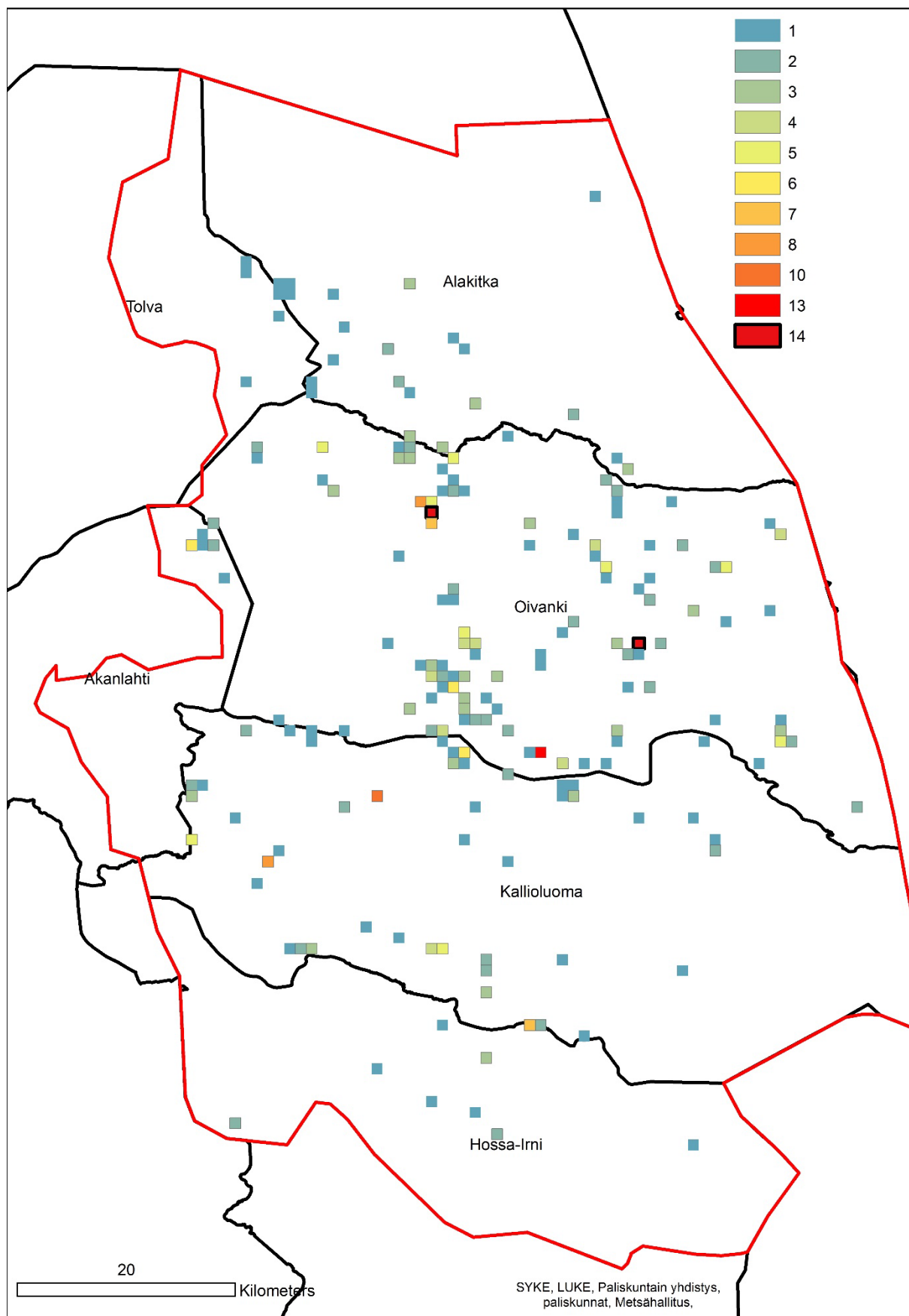
Kuva 8. "Muita syitä" ilmoittaa Porovahittiin.

Kuva 9. Ilmoitustiheys. Kuvassa on yleistettynä ilmoitusten tiheys Kuusamossa. Kuusamon keskustan ja Rukan korkeat ilmoitustiheydet näkyvät samalla tavalla kuin tiettyjen viljelysalueiden ongelmat. Kartta: Uula Saastamoinen.

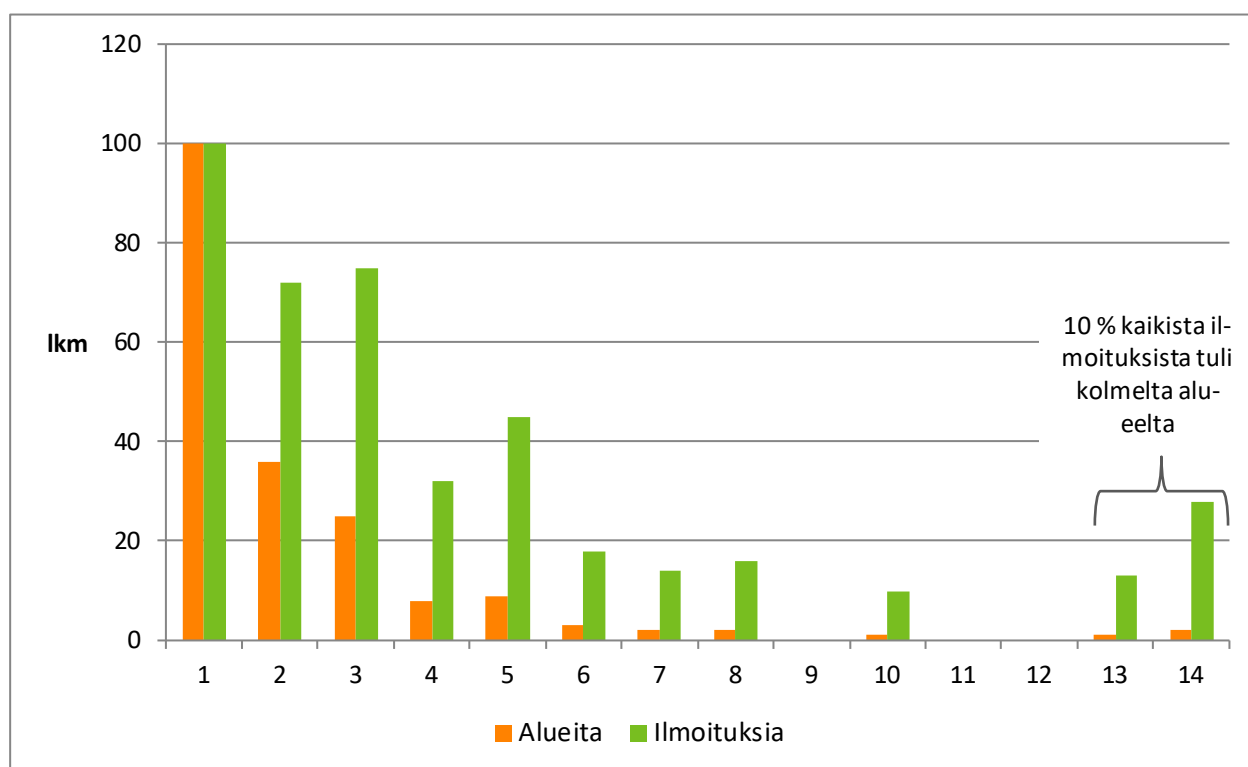
Kuva 10. Porovahtiin tehdyt ilmoitusten määrä yhdyskuntarakennetyypeittäin.

Kuva 11. Porovahtiin tehdyt ilmoitukset 1 km² kokoisilla ruuduilla.

Yksityismailta tuli 97 % poroilmoituksista. Se on luonnollista, sillä Kuusamossa valtio omistaa maata lähinnä kansallispuistossa ja suojelualueilla. Vain joka kymmenes ilmoitus tuli taajamista, eli Kuusamosta ja Rukalta (kuva 10). Reilu neljännes ilmoituksista tuli kyläalueilta ja yli puolet harvaan asutuilta alueilta. Asumattomilta alueilta tuli reilut 30 ilmoitusta.

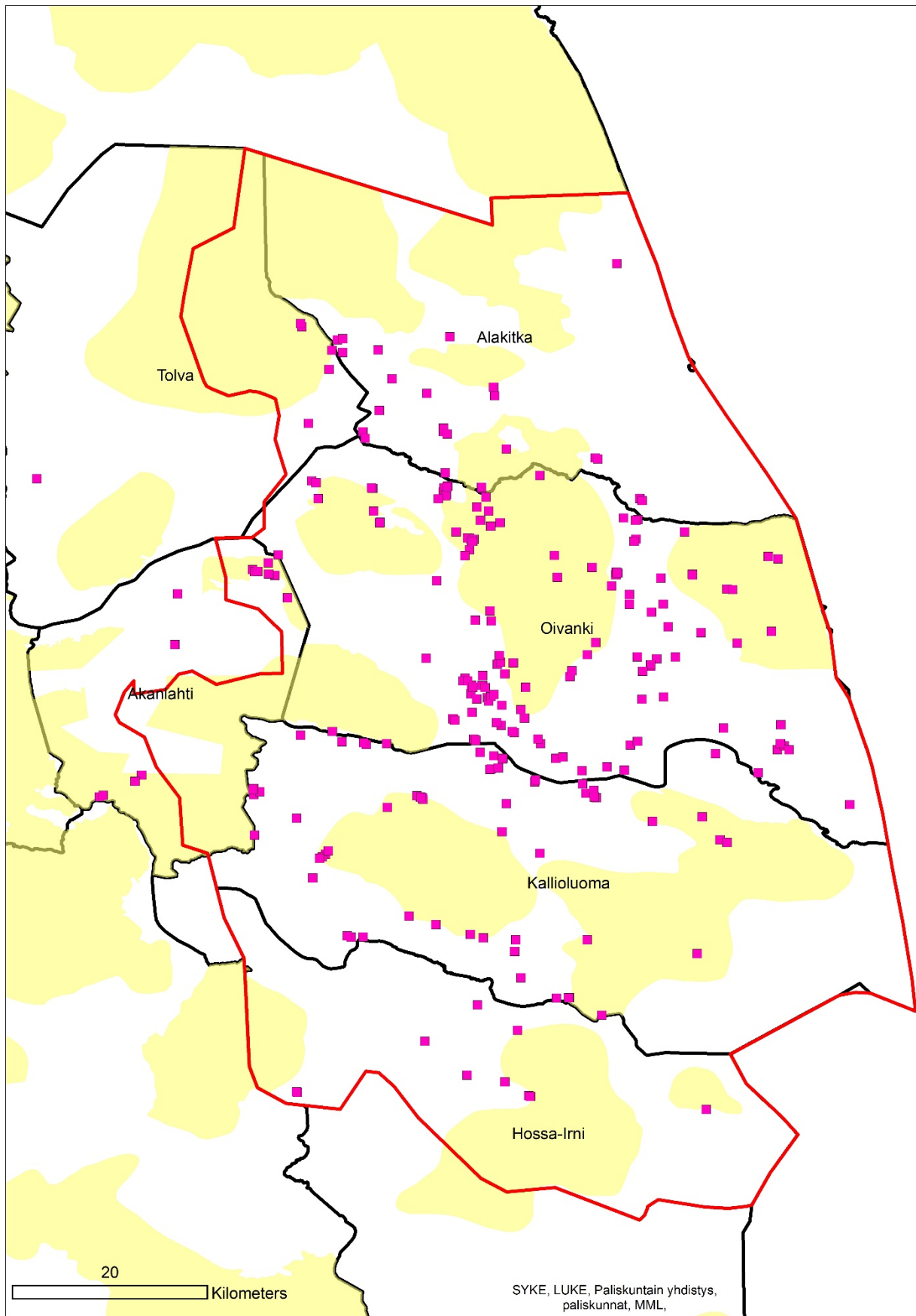
Tarkastelimme ilmoituksia myös tarkemmin, neliökilometrin kokoisilla alueilla (kuva 11). Ruudut, joilta ilmoituksia tuli, kattoivat yhteensä kolme prosenttia Kuusamon pinta-alasta. Näiden ruutujen alueella asuu yli 7600 ihmistä eli melkein joka toinen kuusamolainen. Niillä on myös yli 1000 lomarakennusta. Porohäiriöt näyttävät ilmoituksissa keskittyvän vain muutamaa alueeseen. Mielenkiintoisesti viidenes ilmoituksista (yli 80 ilmoitusta) tuli kahdeksan ruudun alueelta. Se on noin neljä prosenttia kaikkien ilmoitusten kattamasta alueesta. Näiden ilmoitusruutujen alueilla asuu n. 100 ihmistä ja siellä on reilu tusina lomarakennusta. Kymmenen prosenttia ilmoituksista tuli kolmelta erilliseltä ongelmalueelta (kuva 11), jotka keskittyvät tietyille paikoille. Kenties ongelmanratkaisu kannattaisi aloittaa näistä erityisistä kohteista.

Kuva 12. Porovahtiin tehtyjen ilmoitusten jakauma 1 km² ruuduittain. Vaaka-akselilla kerrotaan ilmoitusten lukumäärä yhtä yksittäistä 1km² aluetta kohti.

Porot käyttävät eri laidunalueita eri vuodenaikoina, mikäli muu maankäyttö sen sallii (katso hankkeen sivuilta löytyvä artikkeli ”Poronhoidon vuosi eteläisellä poronhoitoalueella”). Hieman yli kolmannes ilmoituksista tuli alueilta, jotka paliskunnat ovat määrittäneet porojen kesälaidunalueiksi ja joilla porot kesällä laiduntavat luonnostaan (kuva 13). Jos mukaan lasketaan hyvin lähellä kesälaitumia olleet alueet, puolet ilmoituksista tuli näiltä alueilta.

Puolet poroilmoituksista tuli reilun parinsadan metrin etäisyydeltä järvistä. Vaikka osa kuusamolaisen maaseudun asutuksesta ja lomarakennuksista sijoittuu järvien ranta-alueille ja niiden läheisille alueille, ranta-alueiden osuus ilmoituksista on kuitenkin hämmästyttävän suuri. Mahdollisesti näiden alueiden kasvusto on kesäaikaan porojen mieleen. Porojen kokema hyönteiskiusa on myös vähäisempi tuulisella paikalla järvien rannoilla.

Kuva 13. Kuusamon paliskuntien kesälaidunalueet (merkitty keltaisella) ja Porovahtiin tehdyt ilmoitukset punaisilla 1 km² kokoisilla ruuduilla.

Saadaksemme selvemmän kuvan siitä, miten paliskunnat reagoivat tehtyihin ilmoituksiin, tarkastelimme kesän 2019 aikana tallennettua sähköpostikirjeenvaihtoa Porovahdin ja poronhoitajien välillä. Tämä oli tallessa 181 Porovahdille tehtyyn ilmoitukseen liittyen. Tässä analyysissä käsitellyjä ilmoituksia oli kesäkuulta 27 kpl, heinäkuulta 78 kpl, elokuulta 57 kpl ja syyskuulta 19 kpl.

Porovahtiin soitetut ilmoitukset oli välitetty eteenpäin paliskunnille saman päivän aikana (8h sisällä ilmoituksesta). Aina soittajat eivät olleet päässeet läpi puhelimella, tai Porovahtipuhelimeen ei oltu syystä tai toisesta pystytty juuri sillä hetkellä vastaamaan eikä takaisinsoitto ollut onnistunut (tuntematon numero). Joskus ilmoittajat olivat koettaneet ottaa yhteyttä teksti-, ääni- tai kuvaviestillä. Tällaiset tapaukset olivat kuitenkin harvinaisia. Nettilomakkeelle tulleet ilmoitukset oli miltei aina välitetty eteenpäin saman päivän aikana (12h sisällä ilmoituksesta).

Kun paliskunta oli uudelleen yhteydessä Porovahtiin kuitataksaan ilmoituksen tai tehdyt toimenpiteet, noin yhdeksässä tapauksessa kymmenestä (87 %, 157 ilmoitusta) paliskunnasta kerrottiin Porovahdille joko tehty tai suunniteltu toimenpide. Noin joka toisella kerralla toimenpide oli tässä vaiheessa jo tehty (88 ilmoitusta). Osassa tapauksista (24 ilmoitusta) mitään toimenpiteitä ei aiottu katsottu tarpeelliseksi tehdä kyseiseen ilmoitukseen liittyen.

Paliskunta lähetti kiittausviestin yleensä nopeasti Porovahdille. 51 % tapauksista kiittaus tuli kolmen tunnin sisällä Porovahdin yhteydenotosta. 12 tunnin sisällä kiittaus oli tullut 68 % tapauksista ja 24h sisällä 97 % tapauksista. Näissä luvuissa ovat mukana kaikki 181 tarkasteltua ilmoitusta. Paliskunnat toimivat verrattain nopeasti myös ilmoittajan suuntaan. Joka toisessa tapauksessa toimenpide oli

toteutettu kolmen tunnin sisällä Porovahdin yhteydenotosta; usein jo ennen yhteydenottoa. Toimenpide oli toteutettu 12 tunnin sisällä 66 % tapauksista ja 24h sisällä 94 % tapauksista. Näissä luvuissa ovat mukana ne ilmoitukset, joista on tiedossa jo toteutuneet toimenpiteet (88 ilmoitusta).

Taulukkoon 2 on koottu ilmoitusten määrät luokittain, ja mainittu prosentteina kuinka suuressa osassa kyseisistä tapauksista asia oli hoidettu jo ennen Porovahdin yhteydenottoa, ja kuinka suuressa osassa toimenpiteitä ei aiottu tehdä.

Taulukko 2. Tarkastellut ilmoitukset luokittain (N=181): määrä, prosenttiosuudet tapauksista silloin kun kyseinen asia oli hoidettu jo ennen Porovahdin yhteydenottoa, tai kun toimenpiteitä ei ollut suunnitteilla.

	"Asia jo hoidettu" (%)	"Ei toimenpiteitä" (%)
Poroja asuintalon pihalla (n=90)	14	10
Poroja viljelyksillä / pellolla (n=39)	18	3
Poroja vapaa-ajan asunnolla (n=36)	8	25
Poro vahingoittunut / vaarassa (n=10)	10	50
Poroja yleisellä paikalla (n=6)	0	0

Paliskunta reagoi nopeimmin ilmoituksiin poroista yleisellä paikalla; toimenpiteet oli tehty useimmiten kahden tunnin sisällä yhteydenotosta (keskimäärin kahdeksan tuntia). Viljelyksillä/pelloilla tai asuintalon pihalla oleviin poroihin reagoitiin myös nopeasti; toimenpiteet oli useimmiten tehty muutaman tunnin sisällä yhteydenotosta (keskimäärin hiukan alle kaksitoista tuntia). Vapaa-ajan asunnolla oleviin poroihin oli reagoitu keskimäärin hiukan yli kahdentoista tunnin sisällä yhteydenotosta, usein toki vain muutaman tunnin sisällä.

Mitä sitten on tehty? Luokittelimme paliskunnan kertomat tai suunnittelemat toimenpiteet ja tarkastelimme milloin ja kuinka usein ne olivat käytössä (Taulukko 3). Toimenpiteitä oli tehty tai suunniteltu

157 ilmoituksen yhteydessä. Toimenpiteitä oli yhteensä useampia (240 kappaletta), sillä useiden tapauksien yhteydessä oli tehty tai suunniteltu useampia toimenpiteitä. Yksi toimenpide katsottiin riittäväksi joka toisessa tapauksessa – kaksi oli käytössä 47 % tapauksista ja kolme 3 % tapauksista.

Taulukko 3. Paliskunnan toimenpiteet (kpl) eri tapauksissa (poroja asuintalon pihalla, viljelyksillä/pellolla, vapaa-ajan asunnolla, yleisellä paikalla, vahingoittunut/vaarassa).

	Kpl	Asuintalo	Pelto	Mökki	Yleinen paikka	Poro vaarassa
<i>Yhteensä tapauksia</i>	157	81	38	28	6	4
Käyty paikalla	153	78	38	28	6	3
Ajettu poroja pois paikalta	25	11	11	3	0	0
Siirretty poroja	19	7	4	4	3	1
Keskusteltu	13	6	3	3	1	0
Ajettu poroja koiralla	12	7	4	1	0	0
Seurattu / aiottu seurata tilannetta	4	4	0	0	0	0
Aidattu	3	2	0	1	0	0
Korvattu vahinkoja	3	2	1	0	0	0
Sovittu jatkopalaveri	2	0	2	0	0	0
Siivottu jälkiä	2	2	0	0	0	0
Kuvattu dronella	1	0	1	0	0	0
Välitetty tieto kolariarvioniemelle	1	0	0	0	0	1
Suunniteltu aitausta	1	1	0	0	0	0
Noudettu vahingoittunut poro	1	0	0	0	0	1

Paliskunta ei kaikissa tapauksissa reagoi. Porovahdille listatut syyt on koottu taulukkoon 4. Useimmiten näissä tapauksissa porot olivat asuintalon tai vapaa-ajan asunnon pihalla. Annettuja syitä on useampia kuin tapauksia; joissakin tapauksissa syitä oli useita. Oli myös tapauksia, joissa paliskunta oli toimenpiteitä toteuttanut (vähintään lähtenyt paikalle ja ajanut paikalla olleet porot pois) mutta epäily oli, että tehdyn aitauksen veräjät ovat olleet auki. Joskus ilmoitus on tullut toisen paliskunnan alueelta, ja tällöin asiasta on viestitty naapuripaliskuntaan. Viestitys ei ehkä ole aina ollut aukotonta. Paliskunnan poromiesten saapuessa häiriöpaikalle ei poroja välttämättä ollut enää paikalla, mistä osittain johtuu se, että käyntimäärien määrä on suurempi kuin tehtyjen toimenpiteiden.

Taulukko 4. Paliskunnan antamia syitä siihen, että toimenpiteitä ei ole tehty eikä suunniteltu (kpl) eri tapauksissa (poroja asuintalon pihalla, viljelyksillä/pellolla, vapaa-ajan asunnolla, yleisellä paikalla, vahingoittunut/vaarassa).

	Kpl	Asuintalo	Pelto	Mökki	Yleinen paikka	Poro vaarassa
Yhteensä tapauksia	24	9	1	9	0	5
Koetaan kiusanteoksi	8	4		4		
Toisen paliskunnan vastuulla	6	3		1		2
Ei riittävää tietoa paikasta	5	2		3		
Aiemmillä käynneillä ei vahinkoja	4	3		1		
Porot laidunalueellaan ja luontaisella kulkureitillään	3	1				2
Asia ei kuulu paliskunnalle (Porokelloon liittyvä ilmoitus)	1					1
Aitausvelvoite ei koske mökkejä	1			1		
Tiellä puomi; ei pääse paikalle	1			1		
Aita on tehty mutta veräjää pidetään auki	1			1		
Oletetaan että aitoja rikottu tarkoituksellisesti	1		1			

Työpaketti 3: Yhteistyöryhmä

Ryhmä tunnisti monia ongelmatilanteita ja keskusteli niiden ratkaisuista. Neljänlaisia tuloksia syntyi.

Ensimmäinen syntyi kokemusta yhteistyöryhmän periaatteista ja säännöistä, toimintamallista. Ryhmän toiminnan käyntiinlähtö oli varovainen. Paikalla olleiden kesken oli asiallista keskustelua, joka pyrki löytämään ratkaisuja. Maatalouspuolen osallistuminen keskusteluun jäi vielä heikoksi.

Toiseksi ryhmän toimesta syntyi [toimintasuunnitelma](#), joka toimisi yleispiirteisenä ohjenuorana ryhmän tulevalle toiminnalle. Hyväksi käytännöksi osoittautui se, että toimintasuunnitelmaa päivitetään ryhmän jokaisen kokouksen yhteydessä, koska uusia oivalluksia ratkaisuksi ja tilanteitakin tulee jatkuvasti. Näin ryhmän mahdollisuudet reagoida joustavasti uusiin tilanteisiin pysyy hyvänä. Toimintasuunnitelma on siis jatkuvasti elävä dokumentti, mutta kuitenkin ratkaisut tulevat siihen kirjatuksi kootusti.

Kolmanneksi syntyi [viestintäsuunnitelma](#). Se sisälsi periaatteiden lisäksi myös osallistumista tilaisuuksiin kuten mökkiläistapahtumaan kesäkuussa sekä toritapahtumaan syyskuussa. On tärkeää, että on sovittu viestinnän periaatteista sekä siitä, kuka viestintää hoitaa esimerkiksi mediaan päin.

Neljänneksi ryhmän jäsenet osallistuivat PALOMAN järjestämiin tilaisuuksiin. Yhteistyöryhmäläisten näkyminen hankkeen tilaisuuksissa oli tärkeää sen osoittamiseksi laajemmalle yleisölle, että näkyi, että ongelmien ratkaisemiseksi työskennellään ja tuloksia saavutetaan. Ryhmän jäsenet pitivät Palomahankkeen tilaisuuksissa myös useita esityksiä.

3.3. Toteutusvaiheen arviointi

Työpaketti 1: Tilanteen taustoittaminen

Kuusamon alueen historian tuntien ja nykytilanteeseen perehdyttyä voidaan jälkikäteen arvioida, että tarkempi ristiriita-analyysi olisi ollut hyödyksi ennen kuin yhteistyöryhmää lähdettiin kutsumaan koon. Lisähaastatteluilta ja neuvottelemalla erityisesti viljelijöiden ja poronhoitajien kanssa jo hankkeen alkuvaiheessa olisi tarjonnut näkymän syvemmälle kiistan syihin ja mahdollisuuden löytää motivoituneita henkilöitä yhteistyöryhmään. Aikataulu ja resurssit eivät mahdollistaneet oleellisesti nykyistä laajempaa toteutusta.

Työpaketti 2: Porovahtipalvelu

PALOMAn Porovahtipalvelun puhelin ja nettilomake olivat auki toukokuulta 2019 syyskuun loppuun. Palvelu toimi teknisesti hyvin. Soitonsiirrot toteutettiin Elisa Ring -nettipalvelun kautta. Ilmoituksia kerättiin kätevästi Webropol-lomakkeilla: julkisella lomakkeella netissä, minkä lisäksi puhelimeen tulleet ilmoitukset kirjattiin omalle lomakkeelle. Porovahtipuhelimen teksti-, kuva- tai WhatsApp-viestejä ei kesän aikana voitu ottaa huomioon, vaikka osa ilmoittajista näin toivoikin.

Yhteydenpito poroisäntien kanssa niin puhelinpalvelun kuin nettilomakkeenkin osalta hoitui sujuvasti, ja viestintävälineenä käytettiin pääasiassa sähköpostia ja tekstiviestiä. Joissakin tapauksissa soitettiin suoraan poroisännälle. Haasteena koimme kuitenkin sen, että vaikka poroisännät kuittasivatkin tehdyn työn tai vahinkopaikalla käynnin, Porovahdille jäi usein epäselväksi mitä paikalla konkreettisesti tehtiin ja olivatko ilmoittajat tyytyväisiä lopputulokseen.

Kiireisinä viikkoina Porovahti kävi täydestä työstä. Yhdelle ihmiselle Porovahdin ylläpito olisi ollut liian raskasta, joten ringissä oli hyvä olla vähintään toinen – ja varahenkilöt päälle. Vastaaminen vaati sosiaalisia taitoja ja tilannetajua. Monesti jo kuunteleminen vei kohti ratkaisua. Useat ongelmat ratkesivat jo saman päivän aikana, mutta osaan palattiin yhä uudelleen, jopa kuukausien ajan. Poropuhelimen puolueettomuutta oli välillä vakuutettava soittajille. Porovahti-kesän jälkeen tutkijat pyysivät itselleen työnantajaltaan työnohjauksen ryhmäkeskusteluna. Tämä koettiin hyödylliseksi väyläksi purkaa kokemuksia.

Porovahti neutraalina välikätenä auttoi tiedon keräämisessä ja välittämisessä. Oli tärkeää kuunnella ja kirjata ylös porohaittaa kokeneiden kokemuksia ja tunteita, ja välittää tieto paliskuntiin. Oli myös tärkeää kuulla poromiesten näkemyksiä ja tekemisiä ja välittää näitä eteenpäin.

Ilmoituksia tuli suhteellisen paljon, vaikka moni jätti kokemansa porohaitan myös ilmoittamatta. Osalle asukkaista poro-ongelma on aito, pitkäaikainen ja paheneva. Toisaalta ilmoittajien määrä kuusamolaisten, mökkiläisten ja turistien määrään nähden on hyvin vähäinen, ja ongelma pistemäinen. Saimme myös yhteydenottoja, joissa poro ilahdutti, poroharmi nähtiin pienenä ja omilla toimilla estettävänä, ja poronhoito Kuusamoon oleellisena osana kuuluvana elinkeinona.

Myös luonnonsolosuhteet vaikuttavat poroihin ja koettuihin haittoihin. Kesien välillä on eroja. Kesä 2020 oli sään ja luonnonravinnon puolesta poroille hyvä ja myös rauhallinen elinkeinon välisiä suhteita ajatellen. Helteet olivat juhannuksen aikoihin, jolloin vasat olivat pieniä eivätkä porot olleet liikkeellä ihmisten ilmoilla, toisin kuin kesällä 2019, jolloin PALOMA-tutkimus suoritettiin, helteet ajoittuivat myöhemmäksi, mökkeilyaikaan. Sieniä oli kesällä ja alkusyksystä 2020 paljon ja porot pysyivät siksin pois pihoista ja pelloilta. Vuotta aiemmin sieniä ei juuri ollut ja siksin porot pakkasivat pihoille ja pelloille. Kesä 2019 oli kiireinen Porovahdille ja antoi kenties erilaisen kuvan tilanteesta, kuin millaisen kesä 2020 olisi antanut."

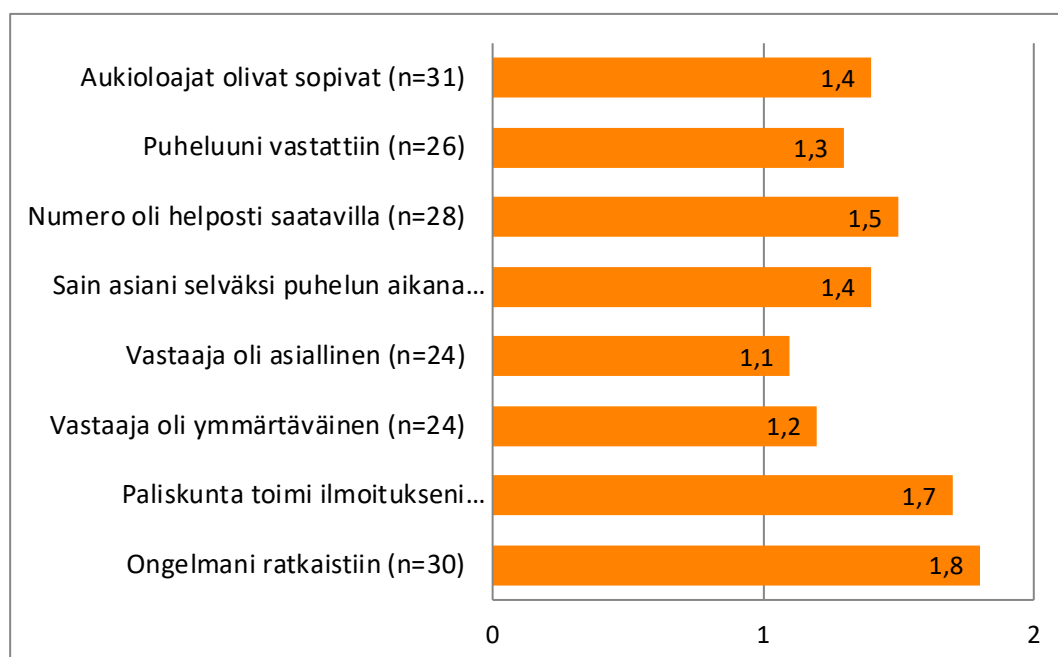
Millaista palautetta paliskunnat antoivat Porovahdille, ja päinvastoin?

Paliskuntien palautetta kerättiin kesän aikana soittamalla suoraan poroisännille ja 13.9.2019 Kuusamossa järjestetyssä seminaarissa. Poronhoitajien näkökulmasta palvelu nopeutti asioiden hoitamista, madalsi kynnystä ilmoittaa poro-ongelmista ja toisaalta myös suodatti epäasiallisia viestejä. Yhteydenpito Porovahdin suuntaan toimi hyvin. Palvelu loi hyvän kokonaiskuvan tilanteesta Kuusamossa, koska Porovahti huolehti ilmoituksista koko kunnan alueelle rajoittuvien, eli yhteensä kuuden paliskunnan alueella. Poronhoitajat mieltivät monipuolisia viestintäkeinoja ja esimerkiksi puhelinsovellusta. Tarvetta keskitettyyn ilmoituspalveluun olisi myös viikonloppuisin ja loppusyksystä. Ympäri vuotisesti voisi olla palvelunumero, johon ilmoittaa esimerkiksi sairaista poroista? Voisiko Kuusamossa kokeilla ”24/7-iskuryhmää” vaikkapa tukipalkalla?

Kokeilussa mukana olleet paliskunnat yrittivät parhaansa kesällä 2019. Monelta poronhoitajalta ja puolisoiltakin kuultiin, miten kesällä oltiin todella paljon tien päällä menossa jututtamaan ilmoittajia ja tekemään mitä kulloinkin voitiin. Kiireisinä viikkoina pidettiin esimerkiksi Rukalla koko päivän päivystäjä kiertämässä. Jos oli kiirettä, viljelykset ja vakituiset asuinpaikat asetettiin etusijalle, mutta kaikissa ilmoituspaikoissa pyrittiin vähintään käymään. Mikäli väärässä paikassa tavattiin poroja, ne ajettiin pois. Palvelun kautta tieto uusista ongelmapaikoista täsmentyi ja keskustelu selvensi tilanteita puolin ja toisin. Mökkiläisillä kun ei välttämättä ole kokemusta poronhoidosta.

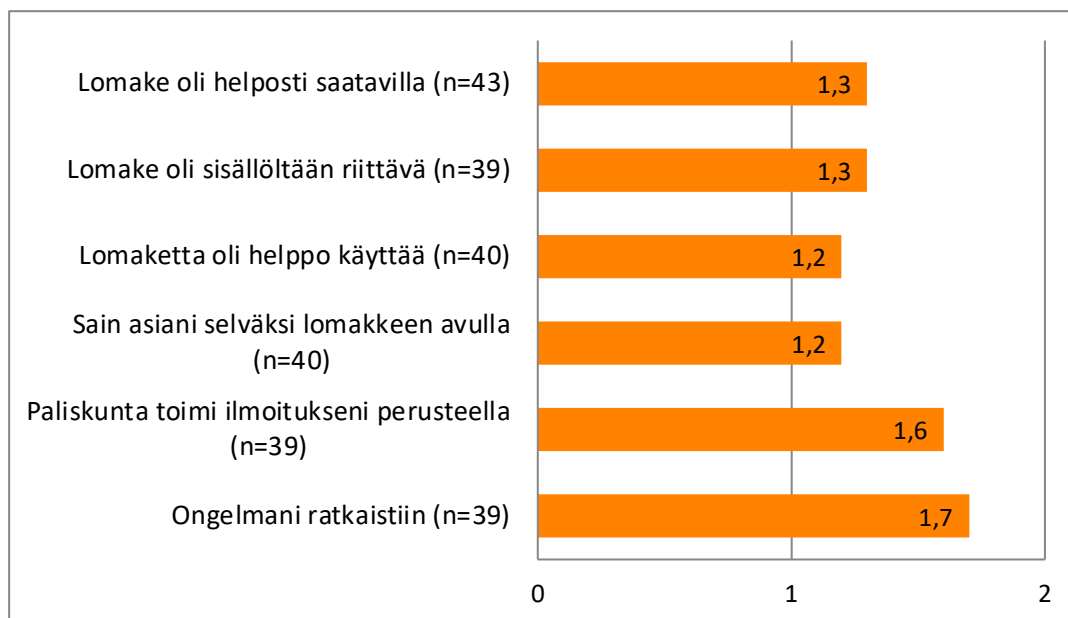
Miltä Porovahti vaikutti ilmoittajien näkökulmasta?

Keräsimme palvelun käyttäjiltä palautetta avoimella nettikyselyllä loka-marraskuussa 2019. Saimme 48 vastausta. Vastaaajiksi oli valikoitunut niitä, jotka olivat käyttäneet palvelua useammin kuin kerran, eli vastaajien ongelma ei ollut ratkennut kerralla. Palautekyselyyn vastanneista suurin osa (62 %) oli ottanut yhteyttä vain nettilomakkeen kautta, 17 % vain soittamalla.

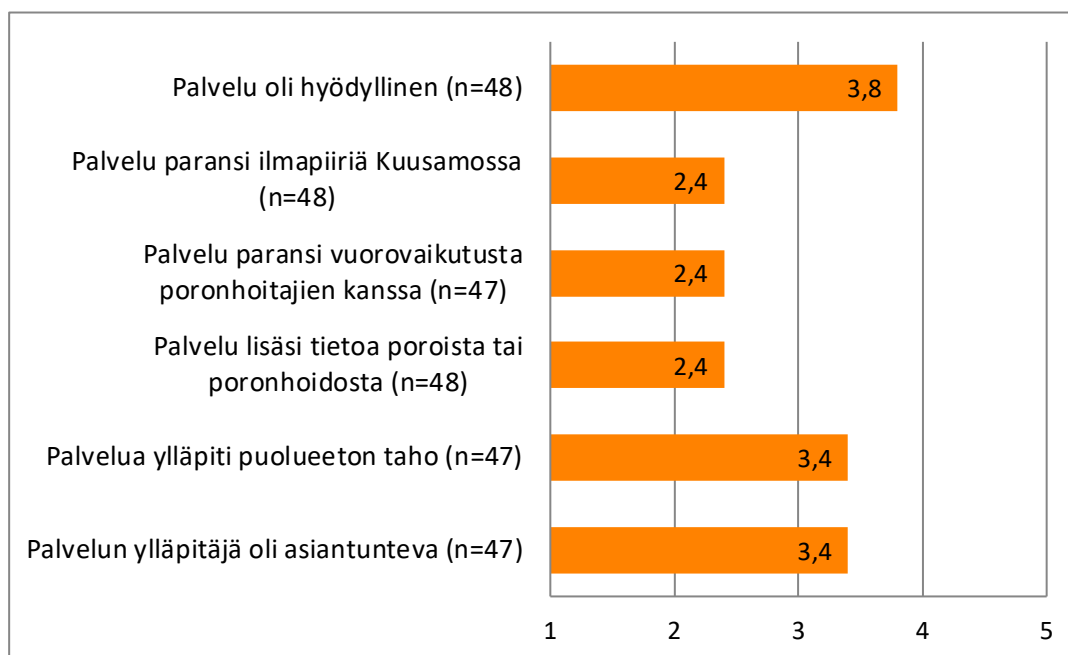

Kuva 14. Mitä mieltä vastaaja oli Porovahti-puhelimesta? N kertoo vastaajien määrän kysymystä kohden, ja palikissa oleva numero vastausten keskiarvon. 1=kyllä, 2=ei. Mitä *pienempi* luku, sitä *myönteisempi* vastaus.

Kyselyyn vastanneiden mielestä Porovahti oli ollut asiallinen ja ymmärtäväinen (Kuva 14). Lomakkeen tekniikka oli ollut kohtuullisen toimiva ja asioiden selittäminen sen kautta oli useimmiten onnistunut (Kuva 15). Joskus pitkäänkin vaivanneet asiat oli saatu kartalle ja paremmin ”päivänvaloon”. Sen sijaan paliskuntien toiminta ja sitä myötä ongelman ratkaisu oli jättänyt monelle toivomisen varaa. Palvelu koettiin hyödylliseksi. Neljä viidestä oli sitä mieltä, että Porovahtipuhelinta tarvitaan jatkossakin; 74 % toivoi myös nettityökalua jatkossa. Sen sijaan palvelun mahdollisuuksiin parantaa ilmapiiriä ja vuorovaikutusta tai lisätä tietoa poronhoidosta suhtauduttiin skeptisemmin (Kuva 16).

Kuva 15. Mitä mieltä vastaaja oli nettilomakkeesta? N kertoo vastaajien määrän kysymystä kohden, ja palkissa oleva numero vastausten keskiarvon. 1=kyllä, 2=ei. Mitä *pienempi* luku, sitä *myönteisempi* vastaus.

Kuva 16. Mitä mieltä vastaaja oli Porovahtipalveluun liittyvistä väittämistä? N kertoo vastaajien määrän väittämää kohden, ja palkissa oleva numero vastausten keskiarvon. 1=täysin eri mieltä, 2= jokseenkin eri mieltä, 3=ei samaa eikä eri mieltä, 4= jokseenkin samaa mieltä, 5= täysin samaa mieltä. Mitä *suurempi* luku, sitä *myönteisempi* vastaus.

Avoimessa palautteessa kiiteltiin palvelusta, mutta esitettiin rankkaakin kritiikkiä hanketta ja poronhoitoa kohtaan. Hanketta pidettiin liian poromyönteisenä. Rakentavia kehitysehdotuksia tuli myös. Toivottiin sitä, että palvelun kautta saisi paliskunnan kuittauksen toimenpiteen aloittamisesta ja mahdollisesta onnistumisesta. Toivottiin myös enemmän neuvontaa poroasioissa. Useimmille Porovahdin aukioloajat olivat riittävät. Osa kuitenkin toivoi laajempaa aukioloa, etenkin pidemmälle syksyyn. Yksi esimerkki kommentista: ”Porovahtipalvelu tarvitsee ehdottomasti jatkon, sillä palvelu on monille tuntematon. Itse levitin sanaa palvelusta positiivisten kokemusten myötä työkavereilleni. Uskoisin käytön lisääntyvän tulevana kesänä tietoisuuden lisääntyessä.” Jatkajaksi toivottiin neutraalia, porotalouden ulkopuolista tahoja. Palautteen mukaan ”Porovahti vähensi reklamaatioiden henkilöitymistä ja siten palautekin vastaanotettiin neutraalimmin.”

Työpaketti 3: Yhteistyöryhmä

Ensimmäisen vuoden kokemuksen perusteella yhteistyöryhmän toimintaan jäi vielä kehitettävää. Tärkeimmäksi kysymykseksi jäi: miten kaikki kiistan osapuolet voisivat sitoutua keskustelemaan porojen aiheuttamista ongelmista sekä yhdessä luomaan ja puntaroimaan niihin ratkaisuja?

Eryteisesti maataloudella oli vaikeuksia ja motivaation puutetta osallistua yhteistyöryhmän toimintaan. Johtuiko sitoutumattomuus siitä, että maataloutta edusti etujärjestö? Häiritsivätkö etujärjestön muut maatalouspoliittiset tavoitteet sen toimintaa yhteistyöryhmässä? Olisiko ryhmän toimivuuden kannalta ollut parempi, jos viljelijöitä olisi edustanut poro-ongelmia arkityössään kohtaava ”rivimaanviljelijä”, joka jokapäiväisessä arjessaan ratkoo porojen läsnäoloon liittyviä ongelmia?

Kuusamon porokonfliktin lieventämisen kannalta tärkeä kysymys onkin se, onko yhteistyöryhmä toimiva ja hyväksyttävä toimintamalli tähän työhön. Maaliskuun tapaamisessaan yhteistyöryhmän kanta oli, että toimintaa tulisi jatkaa, mutta toiminnan järkevyyden ja vaikuttavuuden kannalta olisi tärkeää saada kaikki keskeiset osapuolet sitoutumaan ryhmän toimintaan.

Yhteistyöryhmän toimintaedellytyksiä oli tutkittava lisää. PALOMAn alussa tehty tilanneanalyysi (s. 13–15) perustui haastatteluille. Tilanneanalyysin ja yhteistyöryhmän perustamisen jälkeen ilmeni, että maanviljelijöillä on vaikeuksia löytää riittävästi aikaa yhteistyöryhmälle. Niinpä teimme elokuussa 2020 vielä kuusi viljelijähaastattelua selvittääksemme, mistä ongelmat haastateltavien mukaan keskusteluyhteydessä johtuvat ja millaisilla edellytyksillä puhevälit voisivat parantua.

Haastateltavat valikoituivat ns. lumipallomenetelmällä (engl. snowball sampling). Ensimmäinen haastateltava oli maatalouden luottamushenkilö, joka valikoitui PALOMAn ohjausryhmän jäsenen ehdotuksesta. Tämän jälkeen haastattelijä pyysi kutakin haastateltavaa nimeämään yhden tai kaksi henkilöä, jotka voisivat tuoda lisävalaistusta asiaan ajattelematta kuitenkaan aivan samalla tavalla kuin haastateltava. Haastateltavat olivat eri puolelta Kuusamoja. Jokaisella haastateltavalla oli verrattain voimakas kanta maatalouden ja poronhoidon suhteisiin. Näin saatiin koettu, omakohtainen vastaus kysymyksen, miksi keskusteluvälit ovat huonot ja miten nämä suhteet paranisivat. Haastatteluja jatkettiin, kunnes uusia näkökulmia kahteen yleiseen kysymykseen ei enää tullut. Haastatteluissa esiin nousseet seikat on ryhmitelty neljään teemaan.

Seuraavassa käydään läpi niitä näkemyksiä, joita viljelijät haastatteluissa esittivät.

Oikeudet – ”Hyvät pykälät, sanktiot puuttuvat”

Haastateltujen mukaan poronhoidolla on Kuusamossa vahva asema suhteessa muihin maankäyttömuotoihin (maanviljely, kaivostoiminta, tuulivoima) ja koko eteläisellä poronhoitoalueella tilanne on poliittisesti hankala, koska valtakunnalliselta tasolla maatalouden ja poronhoidon suhteita ei pystytä

ratkaisemaan, vaikka tilanteen vakavuus ymmärretäänkin. Oikeudellisiin suhteisiin liittyvät päätökset ovat väistämättä ylipaikallisia.

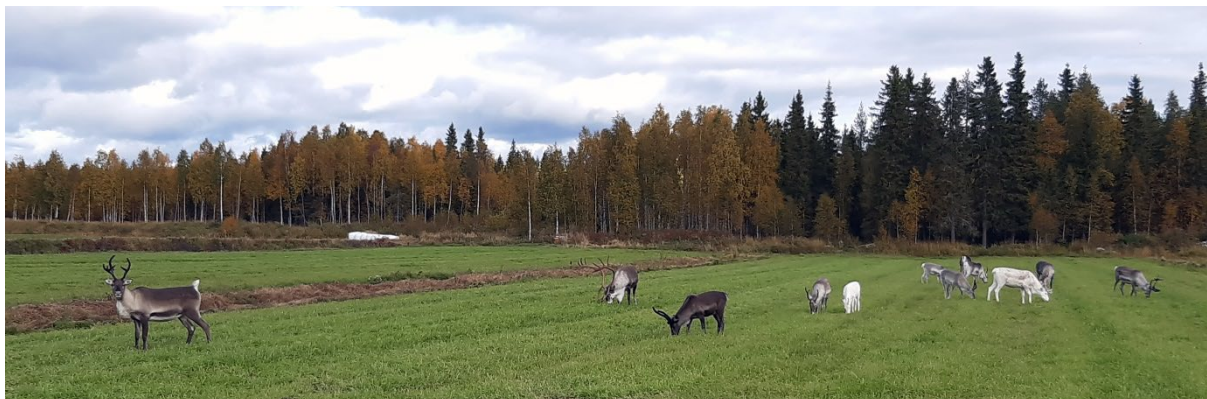
Haastatellut maanviljelijät nostivat esiin niin yksilön perusoikeudet kuin oikeudet yleensä. Perusoikeuksina erityisesti omaisuudensuoja ja yrittämisen vapaus katsottiin olevan poro-ongelman vuoksi uhattuna. Perusoikeuksien ohella haastatteluissa nousivat esiin odotusoikeudet siihen, etteivät porot tule toistuvasti pelloille ja aiheuta vahinkoa ja vaivaa: porojen tulisi olla riittävän isoissa aidoissa tai poroja pelloilta pois pitävien pienempien poroaitojen kunnossa (ks. [Hiedanpään tulosblogi](#) oikeuksista Kuusamon porokiistoissa hankkeen sivuilla). Ensiksi mainittu toimenpide lieventäisi myös petojen aiheuttamaa ongelmaa porotaloudelle. Haastateltavien mukaan ratkaisuna olisi, että poronhoitolakia ja rikoslakia alettaisiin tulkita tiukemmin ja vahingonkorvausten ohella toistuvat häiriöt sanktioitaisiin. Tilanne ei ole yksinkertainen, sillä peltojen aitaamiseen kielteisesti suhtautuvia maanomistajia tiedettiin myös olevan, mikä ei ole poromiesten vika eikä helpota ongelmanratkaisua. Erityisen ikäviksi koettiin tilanteet, joissa poromies, vuokralainen ja maanomistaja näkevät asiat eri tavoin. Haastatellut suhtautuivat verrattain nuivasti nykymuotoiseen poroelinkeinoon Kuusamossa. He katsoivat maanviljelijöiden oikeudeksi sen, etteivät porot heidän elinkeinoaan haittaisi. Haastatteluissa kävi ilmi, että otetut askeleet kohti tilanteiden riitauttamista, tuomioistuinta, ovat saattaneet lisätä keskustelua oikeuksista ja tuoneet ongelmallisiin tilanteisiin ennakoivuutta ja ratkaisuihin pitkäjänteisyyttä.

Turhautuminen

Haastatellut maanviljelijät ovat monella tasolla turhautuneita vuoropuhelun ongelmiin. He kokevat viljelijöiden olevan julkisuuden syyllistämiä, eikä työryhmätyöskentelystä tai tutkimuksesta ole tullut tilanteisiin helpotusta. Yksi merkittävimmäksi ongelmaksi haastatteluissa nousi oma-aloitteellisuuden puute poropuolella. Tämä ei koske kaikkia paliskuntia, vaan niitä, joissa ongelmia ilmenee toistuvasti. Aloitteellisuutta kaivattiin niin ennaltaehkäiseviin toimiin (aitojen huoltoon) kuin vahingonkorvausneuvotteluihin. Lisäksi poromiesten olisi asianmukaisesti reagoitava ilmoituksiin ja ratkaistava toistuvat ongelmat samoilla pelloilla. Poromiesten olisi oma-aloitteellisuudellaan osoitettava, että heillä on halua pitkäjänteiseen ongelmanratkaisuun. Nyt, haastateltujen mukaan, aloitteellisuuden puute pitää riitaa yllä ja jopa vahvistaa sitä. Yhdessä voitaisiin esimerkiksi tarkistaa, miksi aidat ovat rikki (esimerkiksi onko porojen vai hirvien syytä) ja yhdessä sopia korjaamisen aikataulusta ja tavasta. Poropuolen aloitteellisuuden puute oli yksi keskeinen perustelu sille, miksi haastateltujen mukaan maanviljelijät eivät ole halukkaita osallistumaan yhteistyöryhmän toimintaan.

Sosiaalinen media ja kohtaamiset

Haastateltujen maanviljelijöiden mukaan erityisesti asiat riitelevät: poroja on toistuvasti siellä, missä niiden ei pitäisi olla. Kuten eräs haastateltava sanoi: ”Riitojen henkilöidenvälisyyttä on liioiteltu, jottei tarvitsisi mennä asioiden ytimeen.” Sosiaalisella medialla on oma roolinsa ongelmien synnyssä ja säilymisessä. Sosiaalinen media kärjistää suhtautumistapoja ja tekee samalla kasvokkaisen mielipiteenvaihdon varovaisemmaksi. Sosiaalisen median aikakaudella mielipiteitä voidaan esittää kohtaamatta toisia. Toisaalta esimerkiksi viljelijöiden kokouksissa ei aina tohdita esittää omaa kantaa porojen aiheuttamista ongelmista ja niiden vakavuudesta. Todelliset kohtaamiset ja mahdollisuus puhua asioista jäävät näin vähäisemmiksi. Samalla haastateltujen tunne siitä, että julkinen valta (esimerkiksi poliisi) ja paikallismedia ovat enemmän poroelinkeinoon puolella vahvistavat tilanteiden ahdistavuutta, ja tämä voi voimistaa tunnetta omankädenoikeuden oikeutukseen. Haastateltujen mukaan rohkea ja avoin puhuminen asioista olisi askel eteenpäin.

Kuva 17. Porot pelloilla ovat Kuusamossa kiistan vakavin ongelma. Kuva: Mikko Jokinen.

Ratkaisut – ”Ei pelkkää oireen hoitoa, vaan syiden tarkastelua”

Tilanne ei haastateltujen maanviljelijöiden mukaan kuitenkaan ole täysin toivoton. Tarvitaan poropuolen aloitteellisuutta ja osoitusta siitä, että ongelmiin suhtaudutaan vakavasti. Tämän suuntaista kehitystä on joissain paliskunnissa ollut jo havaittavissa. Tarvitaan avoimuutta sen suhteen, missä ennaltaehkäiseviä töitä tehdään, missä järjestyksessä ja miksi. Tarvitaan myös taloudellista tukea esimerkiksi toimivien porttiratkaisujen kokeiluun ja valtavirtaistamiseen. Tarvitaan luovuutta kohtaamisten ja neuvottelutilanteiden järjestämisessä. Esimerkiksi ProAgria voisi auttaa vahinkoarviolautakuntaa vahinkojen arvioimisessa ja neuvotteluissa, jos sellaiseen ilmenee tarvetta. Tarvitaan myös pelisilmää siinä, mihin kellonaikaan ja millaisin järjestelyin erilaisia työryhmä- ja yleisötilaisuuksia järjestetään. Tarvitaan rohkeutta muuttaa ajattelu- ja toimintatapoja.

Haastatteluista kävi selkeästi esiin, että keskustelulle, puntaroinnille ja pitkäjänteiselle yhteistoiminnalle olisi Kuusamossa tilausta. Tämä ei koske vain poronhoidon ja maatalouden välejä vaan myös poronhoidon ja asutuksen, erityisesti vuokraloma-asuntoyrittäjien suhteita.

PALOMA ei voi tukea yhteistyöryhmän toimintaa vuoden 2020 jälkeen. Tärkeä kysymys maataloussektorin sitoutumisen ohella on se, mikä toimijataho voisi ottaa vastuun yhteistyöryhmän jatkosta. Tuon toimijatahon olisi syytä olla neutraali eikä kiistan osapuoli. Esimerkiksi Kuusamon kaupunki on tukenut ryhmän toimintaa tarjoamalla ryhmän käyttöön kokoustilat. Kuusamon kaupunki on myös osoittanut kiinnostuksensa jatkaa yhteistyön ja elinkeinojen pitkäjänteisen kehittämisen koordinaatiota, mahdollisesti yhdessä Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpoliksen kanssa. Naturpolis on osaava ja uskottava taho tukemaan Kuusamon kaupunkia tässä työssä. Yhteistyöryhmän toiminta ei vaadi suuria resursseja. Keskeisiä resursseja ovat koordinaattorin (sihteerin) työpanos sekä ryhmän jäsenten motivaatio ja sitoutuneisuus tämän kaltaiseen työhön. Kaikki jäsenet ovat olleet ryhmän toiminnassa vapaaehtoisperiaatteella. Ryhmän viimeisessä kokouksessa päädyttiin siihen, että ryhmän toimintaa ei jatketa nykyisenä muodollisena yhteistyöryhmänä, vaan tahot kokoontuvat vapaamuotoisemmin pohtimaan Kuusamon elinkeinojen kehittymistä ja kehittämistä. Kuusamon kaupunki lupautui toimimaan tällaisen kokouksen kokoonkutsujana.

PALOMAn yhteistyöryhmäkokeilu on tarjonnut mallia muillekin. Palojärven paliskunnassa Tervossa on ollut samansuuntaista toimintaa kuin Kuusamon yhteistyöryhmällä. Siellä ei ole kuitenkaan perustettu virallista tai muodollista ryhmää, vaan toiminta on ollut vapaamuotoisesti organisoitunutta. Kuulemma tuloksia on saavutettu.

Kuva 18. Osa vakinaisista ja vapaa-ajan asukkaista pitää pihoihin ja puutarhoihin tulevia poroja epätoivottavina tunkeilijoina, jotka syövät pihakasvit ja sotkevat paikat ulosteellaan. Kuva: Mikko Jokinen.

3.4. Julkaisut

Hankkeelle valmisteltiin viestintäsuunnitelma (Liite 1) ja viestintään panostettiin. Luonnonvarakeskus tuki tiedotusta hankkeen alussa ja Porovahtipalvelun käynnistyessä. Myöhemmin tiedotimme Porovahdin ja koko hankkeen kuulumisista säännöllisesti Kuusamon tiedotusvälineille ja seuraavien kontaktien kautta: Kuusamon kaupunki, Pohjois-Suomen MTK, Paliskuntain yhdistys, Ruka News, Matkailulehti Ruka, Matkailulehti Tunturi. Tiedotimme myös sosiaalisen median kanavissa: Facebook-ryhmissä Kuusamon mökkiläiset, Kuusamossa puhutaan, Kuusamossa tapahtuu. Tiedotteitamme jaettiin myös Luonnonvarakeskuksen ja Arktisen keskuksen verkkosivuilla. Kuusamon kaupunki sekä Paliskuntain yhdistys tiedottivat Porovahtipalvelusta ja PALOMAn tapahtumista Kuusamossa verkkosivullaan ja tapahtumakalentereissaan.

Palvelu sai hyvin näkyvyyttä paikallisessa mediassa (Liite 2), ja vastaanotto oli pääosin positiivista. Etenkin lehti Koillissanomat piti hankkeen aihepiiriä hyvin esillä koko vuoden 2019.

PALOMA oli aktiivisesti yhteydessä alueen paliskuntiin. Pääosin tämä tapahtui soittamalla, mutta lähetimme myös sähköpostia alueen paliskuntiin, kevätkokouksen yhteydessä osakkaiden kanssa luettavaksi ja kesän jälkeen Porovahdin tunnelmia kerraten. Kirjoitimme hankkeesta Poromies-lehteen kaksi artikkelia:

- Hiedanpää, J., Rasmus, S., Landauer, M., Jokinen, M., Kontio, P., Kumpula, J., Naskali, A. ja Oinonen, K. 2018. Poronhoidon, maatalouden, asutuksen ja lomarakentamisen välisistä ristiriidoista ratkaisuihin? *Poromies* 86(2).
- Kontio, P., Hiedanpää, J., Landauer, M., Rasmus, S., Oinonen, K., Jokinen, M. 2019. Ratkaisuja hakemassa porojen ja ihmisten yhteiselo. *Poromies* 86(5).

Valmisteilla on (syyskuussa 2020) tieteellinen julkaisu ”Reindeer conflict governance in Kuusamo, NE Finland”, joka lähetetään kansainväliseen julkaisusarjaan vertaisarvioitavaksi syksyllä 2020. Lisäksi työn alla on tieteellinen suomenkielinen julkaisu Maaseutututkimus -sarjaan, yhdessä kahden muun Lapin ELY-keskukselta Makera-rahoitusta saaneen hankkeen (PePoKo ja PORTTI) tutkijoiden kanssa.

Hankkeen verkkosivut olivat aktiivisesti käytössä koko hankkeen ajan:

<https://www.luke.fi/projektit/paloma/>

Tämän loppuraportin lisäksi olemme julkaisseet hankkeen tuloksia ja toimintasuosituksia avoimina blogiteksteinä.

- Panu Kontio: [PALOMA-yhteistyöryhmän jälkipuintia](#), julkaistu 9.6.2020
- Juha Hiedanpää: [Oikeudet Kuusamon pororiidoissa](#), julkaistu 26.5.2020
- Sirpa Rasmus ja Mia Landauer: [Millainen fiilis jäi Kuusamon Porovahti-kesästä – palautetta ja suosituksia](#), julkaistu 18.2.2020
- Mikko Jokinen: [Huomio – katse taakse päin](#), julkaistu 18.12.2019
- Kari Oinonen: [Porohäiriöiden sijoittuminen yllättää](#), julkaistu 4.12.2019
- Mikko Jokinen: [Kuka riitelee ympäristökiistoissa?](#), julkaistu 11.11.2019
- Mia Landauer ja Arto Naskali: [Tutkijat porovahteina Kuusamossa](#), julkaistu 29.10.2019
- Sirpa Rasmus ja Mia Landauer: [Kuusamon Porovahti – kuka soittaa?](#), julkaistu 25.10.2019
- Panu Kontio: [Kuusamossa kokeillaan yhteistyöryhmää porokonfliktin lievittäjänä](#), julkaistu 16.10.2019
- Juha Hiedanpää: [Poro on poliittinen eläin](#), julkaistu 7.10.2019

Blogitekstejä oli kesäkuun 2020 puoliväliin mennessä luettu 1500 kertaa. Suosituimmat tekstit ovat olleet Panu Kontion ”Kuusamossa kokeillaan yhteistyöryhmää porokonfliktin lievittäjänä”, Mia Landauerin ja Arto Naskalin ”Tutkijat porovahteina Kuusamossa ja Mikko Jokisen ”Huomio – katse taakse päin”. Tekstit jäävät avoimesti luettavaksi myös hankkeen päätyttyä osoitteeseen: <https://paloma-projekti.blogspot.com/>.

Hankkeen lähestymistapa ja tulokset olivat esillä kansallisissa tapaamisissa ja tieteellisissä kokouksissa: Juha Hiedanpää esitteli hanketta Joensuussa Sosiaalipolitiikan päivillä lokakuussa 2019 ja Luonnonvarakeskuksen tutkijaseminaarissa Helsingissä marraskuussa 2019.

Kevättalvella 2020 COVID-19 -pandemia perui tai siirsi lukuisia tapaamisia. PALOMA oli vastuussa toukokuulle 2020 Kuusamoon suunniteltujen Poro- ja kalapäivien ohjelman suunnittelusta. Teemalla ”Samoilla apajilla” suunniteltujen päivien tarkoitus oli pureutua siihen, miten samoilla alueilla ja jaettujen luonnonresurssien äärellä voidaan ratkoa haasteita pitkäjänteisesti. Poro- ja kalapäivät järjestetään toukokuussa 2021.

PALOMAn tutkijat olivat myös vastuussa yhdestä sessiosta toukokuulle 2020 Tahkolla suunnitellussa maaseutututkijoiden kokouksessa Rural Truths (The 6th Nordic Conference for Rural Research). Session otsikkona oli ”Diverging truths between livelihoods of local and non-local residents in rural areas”. Tällekin kokoukselle haetaan uutta aikaa, ja sessiomme järjestetään muun ohjelman mukana.

4. Tulosten arviointi

4.1. Tulosten käytännön sovelluskelpoisuus

Näkemyksemme on, että hankkeella ja sen tuloksilla on käytännön merkitystä poronhoitotyössä, maankäytön suunnittelussa ja poroelinkeinojen hallinnossa. Kuusamossa on nyt käytössä runsas aineisto poronhoidon, maatalouden, asutuksen ja lomarakentamisen välisistä ongelmatilanteista ja tavoista niiden ratkomiseksi. Kaikki osapuolet ovat osallistuneet ehdotusten tuottamiseen.

Hanke toi paliskunnille kattavampaa tietoa siitä, miten porot Kuusamossa koetaan, ja asukkaille tutkimus tuotti tietoa siitä, mitä paliskunnat puolestaan tekevät. Myös muut toimijat, esimerkiksi kaupunki, saivat lisätietoa ja kontakteja, jota auttavat kehittämään kaupunkisuunnittelua ja kaavoitusta.

Hanke auttoi keskusteluyhteyden parantamisessa ainakin joidenkin poronhoitajien ja maanviljelijöiden kesken. Poronhoidon omat toimet ongelmien hoitamiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi tulivat paremmin esille. Samoin, viljelijöiden ja asukkaiden kokemukset ja tarpeet tulivat näkyvämmäksi poronhoitajille. Hanke osoitti, että keskusteluyhteyden aikaansaamisella on väliä ja sillä voitaisiin saavuttaa paljon, mutta se vaatisi enemmän vastuunkantoa, sitoutumista ja aktiivisuutta kaikilta osapuolilta.

PALOMA oli aktiivisesti mukana poronhoidon ja maankäytön hallinnan prosesseissa. Olimme tiiviissä yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön porotalouden hallintaan liittyvän työn kanssa; Jouko Kumpula oli mukana vuonna 2019 päättyneessä Suurimmat sallitut poroluvut -työryhmässä ja hankkeena olimme esittelemässä työtämme työryhmän kokouksissa. Jouko Kumpula ja Sirpa Rasmus ovat mukana vuosina 2020–2021 käynnissä olevassa Porotalouden tulevaisuus -työryhmässä. Mikko Jokinen esitteli hankkeen tuloksia Kuusamon kaupunginvaltuuston pyynnöstä valtuuston iltakoulussa 13.1.2020.

4.2. Tulosten tieteellinen merkitys

PALOMA julkaisee ainakin kaksi vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia. Hanke antaa näin oman panoksensa ratkaisuorientoituneeseen ja pitkäjänteiseen luonnonvarakonfliktitutkimukseen. Kansainvälisessä tutkimusartikkelissa käsitellään yhteistoiminnallisen konfliktin ratkaisun edellytyksiä ja käytäntöjä. Kotimaisessa tieteellisessä artikkelissa käsitellään käytännöllisten ratkaisujen yhteisluomista.

Jatkotutkimusten tarve elinkeinojen yhteensovittamisen ja ristiriitojen hallinnan paikallisten työkalujen kehittämisen suhteen on ilmeinen. Kuusamossa tarvetta on etenkin selvittää haaskakuvaustoiminnan vaikutuksia ja yhteensovittamista muiden elinkeinojen rinnalla.

5. Toimintasuosituksia

PALOMAn aloitustilaisuudessa 22.1.2019 sidosryhmät näkivät poronhoidon, maatalouden, asutuksen ja lomarakentamisen välisten ongelmatilanteiden hallinnassa ja ennaltaehkäisyssä hyödylliseksi muun muassa seuraavat toimenpiteet:

- Porovahtipalvelun kokeilu
- Porokoirien käytön tehostaminen
- Paikannusteknologian hyödyntäminen ja kehittäminen
- Aitaus ja aitojen kunnossapito, veräjien kiinnipito
- Ongelmaporojen tehostettu siirtäminen tai poisto
- Konkreettinen yhteistyö poromiesten ja viljelijöiden välillä
- Arvio-, korvaus-, tukijärjestelmien kehittäminen
- Tiedottaminen, säännölliset tapaamiset eri tahojen välillä

PALOMAn tutkijat näkevät yllä listattujen toimenpiteiden laajan käyttöönoton ja kehittämisen edelleen ajankohtaiseksi ja hyödylliseksi.

PALOMA ja sen kanssa yhtä aikaa käynnissä olleet kaksi muuta samaan teemaan keskittynyttä Lapin ELY-keskukselta Makera-rahoitusta saanutta hanketta – peltoporokoirien käytön tehostamista tukenut PePoKo ja uusia veräjä- ja karkoitinratkaisuja innovoinut PORTTI – käsittelivät kaikkia näitä teemoja vuoden 2019 aikana.

PALOMA antaa seuraavia toimintasuosituksia poronhoidon, maatalouden, asutuksen ja lomarakentamisen välisten ongelmatilanteiden hallintaan ja ennaltaehkäisyyn Kuusamossa:

Porovahti-palvelun hyvät käytännöt:

- Porovahtipalveluun pystyi puhelimitse ja netissä ilmoittamaan poroihin liittyvästä akuuteista ongelmatilanteista kesällä 2019. Palautteen perusteella useimmat asianosaiset haluavat Kuusamon Porovahdin jatkuvan toiminnassa myös tulevaisuudessa. Koska tutkimushanke ei voi olla pysyvä ratkaisu, suosittelemme että palvelulle suunnitellaan jatkoa paikallisesti. Porovahti tarvitsee puhelimeen vastaajia, nettipalvelun kehittäjiä ja ylläpitäjiä, lomatuuraajia, kustannusten maksajia ja tiedottajia. Palvelu edellyttää resursseja.
- Puhelimen rinnalla nettilomake osoittautui käytännölliseksi, koska sen avulla ilmoitukset saatiin kerättyä vaivattomasti tietopankkiin.
- Puhelimen paikkatietosovelluksen ja muiden digitaalisten keinojen kehittämiseksi olisi tilausta. Nämä voisivat hyödyntää kansalaishavainnointia, esimerkiksi valokuvia. Tiedot menisivät reaaliajassa paliskunnille. Paliskunta voisi kuitata vastaanottaneensa ilmoituksen ja samalla välittää tiedon siitä, miten aikoo reagoida asiaan ja milloin. Sovelluksessa voisi olla esimerkiksi porokoiraringin ja paliskuntien puhelinnumerot. Kertyvää aineistoa voisi yhteyttä ottaneiden luvalla käyttää tutkimukseen ja tiedottamiseen.
- Rahoitusta toimintaan voisi löytyä kunnan tai yksityissektorin startup-tuesta. Ulkopuolista rahoitusta on mahdollista hakea esimerkiksi Euroopan Unionin Leader-ryhmien, maaseudun

kehittämismuotojen tai Northern Periphery -rahoituksen kautta. Naturpolis ja Oivangin paliskunta suunnittelivat toiminnalle jatkoa kesäksi 2020, mutta vielä rahoitusta ei ole löytynyt.

- Palvelua ylläpitävän tahon olisi oltava neutraali. Mikäli ilmoittajien mielestä palvelu on puolueellinen, ei puhelin soi. Tärkeää on myös, että paliskunnat kokevat ylläpitävän tahon luotettavaksi ja osaavaksi, jotta sitoutuvat palvelun resurssointiin ja yhteistyöhön.
- Myös vastaisuudessa Porovahtiratkaisuissa tietosuoja-asioiden on oltava kunnossa.
- Porovahtiin tuli useita ilmoituksia loukkaantuneista tai pulassa olleista poroista. Vaikka ”asiat ja ihmiset” riitelevätkin, eläinten hyvinvoinnista pidetään yleisesti ja yhteisesti huolta. Mahdollisesti ympärivuotisestikin voisi olla palvelunumero, jonne esimerkiksi matkailijat voisivat ilmoittaa poroista vaaran paikassa tai sairaan oloisista poroista.
- Rohkaisemme jatkamaan! Oman huomiomme mukaan vastaavia palveluja on menestyksellä käytetty juuri Kuusamon kaltaisissa ympäristöissä: keskustaajaman ympärillä on useita paliskuntia, ja alueella on myös paljon muuta maankäyttöä. PALOMAN kokemukset kannattaa hyödyntää täysimääräisesti ja olla herkästi yhteydessä hankkeen tutkijoihin myös jatkossa.

Avaimet toimivaan yhteistyöhön ja neuvotteluun:

- Viime kädessä ongelmien vähentämisessä on kyse siitä, että puolin ja toisin huomioidaan toisten oikeudet ja tarpeet sekä etsitään yhteistuumin ratkaisuja ongelmiin. PALOMassa perustetun yhteistyöryhmän toimintaa kannattaa jatkaa, kehittää ja vakiinnuttaa.
- Maatalouden saaminen mukaan yhteistyöryhmään on ratkaisevan tärkeää. Ryhmä voi lieventää ristiriitoja ainoastaan silloin, jos ryhmän toimintaan sitoutuvat kaikki kiistan osapuolet. Sitoutuminen on mahdollista, kun toiminnan tavoitteet, periaatteet ja toteuttamistavat hyväksytään toimijoiden kesken, eivätkä ryhmän esittämät ratkaisuehdotukset kohdistu kenenkään oikeuksia tai toimintaedellytyksiä vastaan. Reunaehtoja ryhmän toiminnalle ja siihen osallistumiselle olisi syytä edelleen selvittää ja selventää.
- Paliskuntain yhdistys on tärkeä toimija – heidän tukensa, työnsä ja paliskunnille antamansa ohjaus vaikuttavat siihen, miten paliskunnat sitoutuvat toimintaan. Paliskuntain yhdistyksellä olisi syytä olla rooli mahdollisessa tulevassa yhteistyöryhmässä tai sen kehitetyssä toimintamuodossa.
- Ryhmässä kannattaa viedä eteenpäin vuoden 2019 aikana luotua toimenpideohjelman. Ratkaisuehdotusten, niiden toteuttamistavan ja toteutumisen jatkuva kirjaaminen toimintasuunnitelmaan on hyvä toimintamalli.
- On tärkeää, että yhteistyöryhmän puheenjohtaja koetaan puolueettomaksi.
- Vuoden 2020 keväällä on Palojärven paliskunnassa (Tervolassa) lähdetty kehittämään paikallista yhteistyötä elinkeinojen välillä Kuusamon esimerkin innoittamana. Sikäläisiin olosuhteisiin ja periaatteisiin kannattaa tutustua.

Paikkatiedon hyödyntäminen toimintojen yhteensovittamisessa:

- Karttapohjainen ohjelma tai käyttöliittymä on hyvä työkalu, kun keskustellaan yhdessä tiettyyn alueeseen liittyvistä asioista tai kehitetään eri osapuolten toimintaa.
- Eri maankäyttömuotojen laajuudesta ja intensiteetistä on olemassa paljon ajantasaista ja käytökelpoista paikkatietoa. Jo näiden tietojen (mm. poronhoito, asutus, loma-asutus, infrastruktuuri, metsätalous, arvokkaat luontoalueet, matkailualueet ja reitit) esittäminen samalla kartalla auttaa hahmottamaan kokonaisuuksia, mahdollisuuksia ja rajoitteita.
- Paikkatietoaineistoihin pohjautuvan maankäytön kokonaistilanteen ymmärtäminen on tärkeää kaikkien toimialojen suunnitelmalliselle kehittämiselle. Eri osapuolten toiminnan suunnittelun kehittämisen tavoitteet kannattaa asettaa riittävän kauas (5–10 vuotta) nykytilanteen haasteiden ratkaisemisen lisäksi
- Paliskunnilla on käytössä SYKE:n Liiteri-palvelu sekä Paliskuntain yhdistyksen järjestämä Poroharava -palvelu. Näillä välineillä paliskunnat pystyvät suunnittelemaan toimintaansa. LUKE ja SYKE kehittävät edelleen näitä paliskunnille tarkoitettuja paikkatietopohjaisia työkaluja ja kouluttavat niiden käyttöön 2020–2021.
- Kartoista on hyötyä myös yhteistyöryhmässä.

Kansalaishavainnointi ja ratkaisujen yhteisluominen:

- Yhteissuunnittelu ja -toteutus ovat ensiarvoisen tärkeitä, koska paikallistuntemuksen avulla voidaan ratkaista parhaiten paikallisia ongelmia.
- Porovahtipalvelun tulosten mukaan valtaosa ongelmatilanteista keskittyy muutamaankin paikkaan. Näille alueille on ominaista se, että vesistöt rajaavat monta maankäyttömuotoa pienelle maa-alueelle. Ratkaisuja kannattaa hakea ensin näille ongelma-alueille.
- Kuusamon kuusi paliskuntaa eroavat toisistaan paljon. Siksi paliskuntien yhteistyötä tulisi ensisestään kehittää. Mikäli yksi paliskunta voi tukea toisia aitojen rakentamisessa, toinen porokoirien kanssa toimimisessa ja kolmas sisäisen viestinnän järjestelyissä, yhteistyöstä hyötyisivät kaikki. Viljelyvahinkojen estämisen osalta alueita voidaan jakaa muutenkin kuin paliskunnan rajoja pitkin.
- Paliskuntien toimintaa kannattaa myös yhtenäistää: yhteinen, toimiva toimintamalli tapauksiin reagoimisessa; tähän apua Paliskuntain yhdistykseltä. Toimintamallin kirjaaminen paliskuntien lähivuosiin tuottamiin laidunten hoito- ja käyttösuunnitelmiin olisi hyödyllistä.
- Yhtä aikaa käynnissä ollut Lapin AMK:n PePoKo-hanke aktivoi peltoporokoirien käyttöä Kuusamossa. Koirien käytön kokevat hyväksi niin poronhoitajat kuin asukkaat ja viljelijätkin. Kehitystä olisi hyvä pitää yllä jatkossakin. Myös PORTTI-hankkeessa innovoituja portti/esteratkaisuja kannattaa ottaa aktiivisesti käyttöön.

Vuorovaikutus ja viestintä:

- Porojen aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseksi ja välttämiseksi tehdyistä toimenpiteistä huolimatta osa kokee jo pelkän porojen ja poronhoidon läsnäolon ongelmallisena – tuolloin paras vaikuttamismahdollisuus on tiedotuksen, vuoropuhelun ja osallistumismahdollisuuksien lisääminen.
- Tarvitaan epämuodollisia tapaamisia ja tutustumiskäyntejä murtamaan ajattelutapoja. Suosittelemme kenttäretkiä, joilla mennään yhdessä tutustumaan paitsi ongelmallisiin paikkoihin myös paikkoihin, joissa ongelmia on pystytty ratkomaan menestyksekkäästi.
- Persoonallisuudet ja henkilösuhteet ovat usein ratkaisevia. Ongelmanratkaisuun on hyvä saada henkilöitä, jotka ovat motivoituneita, vuorovaikutustaitoisia ja eri osapuolten tarpeita ja intressejä kunnioittavia.
- Moderneissa organisaatioissa on usein yhteiskuntasuhdevastaava, jotka tiedottavat organisaation toiminnasta ja ovat kontaktissa sidosryhmiin ja muuhun yhteiskuntaan. Kuusamossa osapuolet voisivat miettiä, löytyykö heidän keskuudestaan henkilö, joka ottaisi roolikseen pitää yllä puheyhteyttä ja tiedonkulkua. Näin voitaisiin välttää ”poteroitumista” ja epätosien uskomusten syntymistä ja leviämistä.
- Paliskunnille voisi harkita yhteistä ”kontaktihenkilö”, jonka vastuulla olisi tiedottaminen ja yhteiskuntasuhteet (ks. Edellinen kohta). Joissakin paliskunnissa tiedotetaan porotöistä netissä (<http://www.porotyot.fi/>).
- Suosittelemme, että Kuusamon kaupunki tiedottaisi rakennuslupavaiheessa tai kiinteistökaupan yhteydessä siitä, mitä poronhoitoalueelle rakentaminen ja sillä asuminen tarkoittaa. Tietopakettissa tulisi olla vähintään perustiedot alueen poronhoidosta, sitä ohjaavasta lainsäädännöstä ja ehdotuksia rakennusaikaiseen porovahinkojen omaehtoiseen estämiseen sekä esimerkkejä toimivaksi koetuista aitaus- ja veräjäratkaisuista asumisen aikana.
- Paliskuntain yhdistyksen asiantuntija-apua kannattaa kaavoitusvaiheessa ja uusia maankäyttöhankkeita suunniteltaessa käyttää.
- Alueen paliskunnat voisivat tuottaa karttoja porojen luontaisista kesä- ja talvilaidunalueista ja siirtymäreiteistä. Paliskunnat voisivat myös kertoa porojen ja poronhoidon vuodenkierrosta ja näihin vaikuttavista asioista. Myös PALOMAn materiaaleja ja tuloksia voi vapaasti hyödyntää.
- Eri toimialojen toiminnasta voisi tuottaa nettitietoiskuja.
- Kuusamo-pelin kehittäminen: pelillistäminen voisi auttaa etenkin nuorempaa sukupolvea ymmärtämään eri osapuolten rooleja ja tavoitteita. Samalla syntyisi tutkimusaineistoa.
- Historialla on merkitystä. Paliskuntien vanhojen toimintakertomusten mukaan tilanne on ollut päällä jo vuosikymmeniä ja hyvin erilaisia ratkaisuja on kehitetty aikojen saatossa. Mielenkiintoisia kokemuksia ja ratkaisuja voisi julkaista uudelleen kuusamolaisessa mediassa.
- Olisi hyvä tunnistaa ja nostaa esiin myös tapahtuneet edistysaskeleet ja ratkaistut ongelmat ja iloita niistä. Se antaa vahvistuksen sille, että ongelmat ovat ratkaistavissa.

Porotalouden kansallinen hallinto:

- MMM:n säädösvalmistelutyössä (mm. Porojen aiheuttamien vahinkojen arvioimista ja korvausriitojen ratkaisua koskevien poronhoitolain säännösten uudistaminen -työssä) PALOMA-hankkeessa koottuja tietoja, saatuja kokemuksia ja tehtyjä ehdotuksia voidaan hyödyntää.
- MMM:n vetämässä Porotalouden tulevaisuus -työryhmässä PALOMAn tulokset ovat myös hyödynnettävissä.

Tutkimustarpeet:

- Jatkotutkimusten tarve elinkeinojen yhteensovittamisen ja ristiriitojen hallinnan paikallisten työkalujen kehittämiseksi on ilmeinen.
- Kuusamon tilannetta ajatellen tarvetta on myös selvittää etenkin haaskakuvaustoiminnan poronhoidolle aiheuttamia vaikutuksia.
- PALOMAn menetelmät voisi nähdä pilottina yleisimmille kehittämistoimille, joita voisi kokeilla ja hyödyntää laajemminkin poronhoitoalueella.

Kiitokset

Kiitämme lämpimästi kaikkia tilaisuuksiimme osallistuneita ja Porovahtiin yhteyttä ottaneita Kuusamolaisia sekä erityisesti ohjausryhmää, yhteistyöryhmää ja alueen paliskuntia. Kiitämme Lapin ELY-keskusta rahoituksesta ja Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston hanketta *Osallistuminen pitkäjänteisessä päätöksenteossa* (PALO, #312672) työn loppuvaiheen tukemisesta.

LIITE 1: Paloma-hankkeen viestintäsuunnitelma

Hankkeen viestinnässä peruseriaatteena on, että hankkeesta tiedotetaan aktiivisesti ja avoimesti. Hanke itsessään on avoin ja sen tulokset pyritään saamaan kaikkien saataville.

Viestinnän tehtävänä PALOMA-hankkeessa on:

- ottaa käyttöön verkottumista tukevia viestinnällisiä välineitä;
- välittää tietoa hankkeesta, sen tavoitteista ja etenemisestä;
- välittää tietoa eri tahojen toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista, onnistumisista ja epäonnistumisista;
- lisätä tietämystä porotalouden huomioimisesta muussa maankäytössä
- edesauttaa porotalouden ja maanviljelyn sekä vapaa-ajan toimintojen välisten ristiriitojen ratkaisujen omaksumista, sekä
- innostaa ja rohkaista uusien toimintatapojen ja menetelmien omaksumiseen ja käyttöön.

Ydinviestit

- poronhoidolle, maanviljelykselle ja kesämökkeilylle on kaikille tarvetta ja mahdollisuuksia
- yhteisen ongelmanratkaisun avulla ristiriidat voidaan välttää tai niitä voidaan lieventää
- uusia ratkaisutapoja tarvitaan ja niitä on löydettävissä
- eri elinkeinojen yhteiselo on mahdollista ja niiden kesken voi olla löydettävissä yhteisiä etuja
- tietojen vaihto eri toimintojen välillä on tärkeää, jotta eri osapuolet voivat ymmärtää toistensa tarpeita
- tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan ennakkoluulotonta yhteistyötä

Erityisesti otetaan huomioon

- Useiden toimijoiden ja osittain ennakoimattomasti etenevien prosessien takia tarvitaan avointa, eri toimijat helposti tavoitettavaa ja säännöllistä yhteisöviestintää
- Toimijoiden viestintävälineet kartoitetaan tehokkaan yhteisöviestinnän mahdollistamiseksi
- Viestintää ennakoidaan, mutta keinoja ei lyödä sitovasti lukkoon liian aikaisin – prosessi opettaa, nopea reagointi kun hyvä idea syntyy ja edellytykset olemassa
- Painopiste on paikallisuudessa, vahvuutena paikallistuntemus, olemassa olevat yhteisöt ja verkostot, hyviksi koetut omaehtoisuuden pohjalta syntyneet toimenpiteet, vaikuttajajihmiset ja äänitorvet
- Suoran, kasvotusten tapahtuvan viestinnän mahdollisuudet otetaan huomioon
- Vaikutukset selkeästi esiin: jos teemme näin, mitä se vaikuttaa oman toimintani kannalta – hyötyjen kertominen
- Konkreettisuus, rautalankamallit, työkalut = mitä minulta toivotaan, miksi ja miten
- Tietoa hyvistä esimerkeistä ja onnistumisista
- PALOMA-hanke toimii koordinaattorina, fasilitaattorina, verkottajana ja riippumattomana tiedon tuottajana: tiedon läpinäkyvyys ja objektiivisuus korostuvat

Hankkeen viestintäsuunnitelmaa tarkennetaan hankkeen edetessä. Hankkeen viestintä on jatkuvaa toimintaa ja sitä suunnitellaan tilanteen vaatimusten ja tarjoutuvien mahdollisuuksien mukaan.

LIITE 2: Paloma-hankkeesta mediassa

Koillissanomat 20.5.2019: Aiheuttavatko porot ongelmia pellolla tai puutarhassa? Soita uuteen Porovahti-palveluun – se on käytössä vain Kuusamossa

<https://www.koillissanomat.fi/aiheuttavatko-porot-ongelmia-pellolla-tai-puutarha/482839>

Maaseudun tulevaisuus 20.5.2019: Porot pihassa tai pellolla, eikä poroisäntää saa kiinni? Kuusamossa porohäiriöistä voi kesän ajan ilmoittaa myös Porovahti-puhelimeen

<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ymparisto/artikkeli-1.432189>

Kaleva 20.5.2019: Kuusamon alueen Porovahti otetaan käyttöön puhelimesta ja netissä – uusi väylä poroasioista ilmoittamiseen

<https://www.kaleva.fi/uutiset/pohjois-suomi/kuusamon-alueen-porovahti-otetaan-kayttoon-puhelimessa-ja-netissa- uusi-vayla-poroasioista-ilmoittamiseen/820470/>

Radio Pooki 20.5.2019: Porovahti-palvelu päivystää porovahinkoja kesällä Kuusamon alueella

<https://www.radiopooki.fi/uutiset/pohjois-pohjanmaa/a-178828>

Lapin Kansa 20.5.2019: Kuusamossa otetaan käyttöön Porovahti-palvelu johon voi ilmoittaa häiritseviä poroista

<https://www.lapinkansa.fi/kotimaa/kuusamossa-otetaan-kayttoon-porovahti-palvelu-johon-voi-ilmoittaa-hairitsevista-poroista-3554194/>

YLE 22.5.2019: Kuusamossa voi soittaa nyt porovahtiin

<https://yle.fi/uutiset/3-10796117>

Koillissanomat 18.6.2019: Porovahdilla vilkas alku: yhteydenottoja jo yli 60

<https://www.koillissanomat.fi/koillismaa/porovahdilla-vilkas-alku-yhteydenottoja-jo-yli-60--soittajien-mieliala-vaihdellut-ilahtuneesta-artyneeseen-6.199.3579892.6354f87a7c>

Maaseudun tulevaisuus 19.6.2019: Kuusamon Porovahti-puhelin soi päivittäin: "Soittajien mieliala vaihdellut ilahtuneesta ärtyneeseen"

<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ymparisto/artikkeli-1.453418>

Seura 26.7.2019: Vihaisia puheluita: Kuusamossa Porovahti-palvelun valituksista yli puolet koskee pihalla laiduntavia poroja

Koillissanomat 24.7.2019: Kuusamon oma Porovahti kerää ilmoituksia syksyyn

<https://www.koillissanomat.fi/koillismaa/kuusamon-oma-porovahti-keraa-ilmoituksia-syksyyn-have-riheikkila-kertoo-etta-suurin-osa-yhteydenotoista-on-asiallisia-ja-ratkaisuun-pyrkivia-6.199.3606159.76cacdb56c>

Koillissanomat 9.9.2019: Porokonflikteja pihalla ja terasseilla – Porovahti sai kuulla poroista yli 400 kertaa

<https://www.koillissanomat.fi/porokonflikteja-pihalla-ja-terasseilla-porovahti-s/484795>

YLE Oulu 9.9.2019: Kuusamon Porovahti-palvelu

YLE verkkouutiset 9.9.2019: Kuusamon porovahtiin tehtiin yli 400 yhteydenottoa

<https://yle.fi/uutiset/3-10962132>

9.9.2019 YLE Lappi: Kuusamon Porovahti-palvelu

Koillismaan uutiset 12.9.2019: Kuusamossa puhutaan perjantaina yhteiselosta

Koillissanomat 16.9.2019: Missä olivat maanviljelijät? Poroseminaarissa kaivattiin tuottajatahoa etsimään ratkaisuja poro-ongelmaan.

<https://www.koillissanomat.fi/uutiset/missa-olivat-maanviljelijat--poroseminaarissa-kaivattiin-tuottajatahoa-etsimaan-ratkaisuja-poroongelmaan-6.199.3649628.9dda7d556>

Koillissanomat 18.9.2019: Pääkirjoitus

<https://www.koillissanomat.fi/toimittajalta/paakirjoitus-poro-jolkottaa-kuusamoon-vaakunassa-ja-ihmisten-mielissa--sopuisa-yhteiselo-on-mahdollista-ja-porotalouden-aloittamaa--tyota-pitaa-nyt-jatkaa-6.199.3652320.2c6b08ef46>

Koillissanomat 26.9.2019: Pääkirjoitus

<https://www.koillissanomat.fi/toimittajalta/paakirjoitus-kuusamon-porokiistaa-on-verrattu-israelin-ja-palestiinan-valiseen-taistoon---kaiken-palautteen-jalkeen-jaljelle-ja-vain-yksi-kysymys-6.199.3659321.a7d41e6de1>

Koillissanomat 24.10.2019: Palautetta Porovahdista kerätään

<https://www.koillissanomat.fi/palautetta-porovahdista-kerataan/485573>

10.12.2019 YLE Lappi: Kuusamon Porovahti-palvelu ja Rovaniemen porot

Koillissanomat 4.6.2020: Porovahtipalvelun jatkoa pohditaan Kuusamossa - Paloma-hankkeen mukaan myös yhteistyöryhmän jatkolle on tarve

<https://www.koillissanomat.fi/porovahtipalvelun-jatkoa-pohditaan-kuusamossa/2584188>

LIITE 3: Hyödyllistä materiaalia

PALOMA-hankkeen kotisivuilla tietoa hankkeen taustoista ja toiminnasta, avausseminaarin ja Tulokset jakoon –miniseminaarin esitykset, sekä linkit blogeihin:

<https://www.luke.fi/projektit/paloma/>

Poronhoidon vuosi eteläisellä poronhoitoalueella –teksti:

https://www.luke.fi/wp-content/uploads/2019/11/Porot_vuodenkierto_20112019.pdf

PALOMA-hankkeen tulosblogit ja toimintasuositukset: <https://paloma-projekti.blogspot.com/>

Paliskunnat kartalla, sekä yhteystiedot: <https://paliskunnat.fi/map/>

Osan paliskunnista porotöiden ajoittuminen ja sijoittuminen: <http://www.porotyot.fi/>

<http://www.porotyot.fi/> <http://www.porotyot.fi/> <http://www.porotyot.fi/> <http://www.porotyot.fi/> <http://www.porotyot.fi/> <http://www.porotyot.fi/>

PePoKo –hanke:

<https://www.lapinamk.fi/fi/Yrityksille-ja-yhteisöille/Tutkimus,-kehitys-ja-innovaatiot/Teollisuuden-ja-luonnonvarojen-osaamisala/Peltoporokoirien-kayton-tehostaminen-PEPOKO>

PORTTI –hanke: <https://www.metsakeskus.fi/portti>

Keinoja porojen kulun estämiseksi kun tie ja poroaita risteävät:

<https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/portti-hanke-olemassa-olevat-karkotin-porttiratkaisut.pdf>

Porojen aiheuttamien viljelysvahinkojen ehkäisemis- ja arviointikeinojen laajentaminen, Karoliina Majuri, 2018: <https://www.theseus.fi/handle/10024/151880>

Porot ja vakituinen asutus - ohjeita rakentajalle Rovaniemellä:

<https://www.rovaniemi.fi/loader.aspx?id=dc0b4293-c7de-4e7c-b440-2e02258d59e8>

Poronhoito ja maatalous, Sanna Hast / Paliskuntain yhdistys 2018:

https://paliskunnat.fi/py/wp-content/uploads/2018/03/Poronhoito_ja_maatalous.pdf

Porotalouden digitalisoituminen –hanke, 2017:

<https://www.lapinkeino.fi/wp-content/uploads/2019/05/PANTA-Porotalouden-digitalisoituminen.pdf>

Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankeissa, Paliskuntain yhdistys, 2014:

<https://paliskunnat.fi/poroyva/>

Poronhoidon paikkatiedot ja työkalut maankäytön suunnitteluun (TOKAT) –hanke:

[https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittämishankkeet/Hankkeet/Porohoidon_paikkatiedot_ja_tyokalut_maankayton_suunnitteluun_TOKAT/Porohoidon_paikkatiedot_ja_tyokalut_maa\(33153\)](https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittämishankkeet/Hankkeet/Porohoidon_paikkatiedot_ja_tyokalut_maankayton_suunnitteluun_TOKAT/Porohoidon_paikkatiedot_ja_tyokalut_maa(33153))

Maankäytön suunnittelua palvelevan porotalouden paikkatietokannan rakentaminen ja käyttöön saaminen (POROT) –hanke:

https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Maankayton_suunnittelua_palvelevan_porotalouden_paikkatietokannan_rakentaminen_ja_kayttoon_saaminen_POROT

Kuusamon alueen paliskuntien porotilastot (mm. poronomistajien ja porojen määrät) vuosittaiset toimintakertomukset 1948-2016. Anonymisoidut muistiinpanot (ei myöskään taloudellisia yksityiskohtia näkyvillä) pyydettyä saatavilla sirpa.rasmus@ulapland.fi. Tuoreimmissa kannattaa kääntyä suoraan paliskuntien puoleen.

Sää- ja ilmastotietoa: <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/havaintojen-lataus#!/>

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000